

Saša Hajzler*

Bodeča žica in reka Kolpa: presečišča zgodovine in sodobnosti**

POVZETEK

Članek temelji na empiričnih fragmentih, ki kažejo na načine, kako bi lahko prebirali celovitejši nabor virov z namenom preseganja striktno administrativnega ali teoretskega razumevanja meja, s tem pa osvetli vrsto drugih interakcij – dejavnikov materializacije meja. Prispevek konkretnije obravnava faze (re)materializacije slovenske južne meje od leta 2015 do danes s pomočjo njenih lastnosti in funkcij v odnosu do iregularnih migracij. Poleg fizične meje, vključno z ograjami, žicami in drugimi mejnimi tehnologijami, v obravnavo vključuje tudi vlogo državnih aparatov – mešanih patrolj, ter klasičnih upravno-pravnih vidikov – bilateralnih sporazumov, zaključi pa s primerom prisilnih kolektivnih vračanj in posledičnih smrti na meji. Anatomija meje je v tej raziskavi analizirana kot zgodovinsko-politično orodje projekta EU, tako da sooči uradni institucionalni diskurz in izkušnjo »od spodaj«. Ta vidik osvetljuje s pomočjo pričevanj ljudi na poti, poročil iniciativ za svobodo gibanja in aktivistično-novinarske mejne forenzike. Omenjeni pristop osvetljuje kompleksnost sodobnih transformacij slovenske južne meje v kontekstu migracij in elaborira stičišča med različnimi političnimi jeziki, ki prihajajo od »zgoraj« in »spodaj« v analiziranem časovnem obdobju. Z upoštevanjem perspektiv »od spodaj« članek spodbuja uporabo širšega metodološkega nabora in perspektiv preučevanja zgodovine meja, ki lahko področju mejne historiografije prinesejo nova spoznanja.

Ključne besede: slovenska južna meja, migracije, mejne tehnologije, mešane patrolje, prisilna vračanja, politike EU

* Asistentka in doktorska študentka, Inštitut za novejšo zgodovino, Privoz 11, 1000 Ljubljana; Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistiko, Titov trg 6, SI-6000 Koper, sasa.hajzler@inz.si; ORCID: 0000-0002-4552-5164

** Članek je nastal v okviru raziskovalnega projekta J6-2574 *Ustvarjanje, vzdrževanje, ponovna uporaba: mejne komisije kot ključ za razumevanje sodobnih meja* in raziskovalnega programa *Politična zgodovina* (P6-0281), ki ju financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

ABSTRACT

BARBED WIRE AND THE RIVER KOLPA: INTERSECTIONS OF HISTORY AND MODERNITY

This article presents the empirical fragments pointing to how a more comprehensive set of sources can illuminate the range of interactions that materialise borders beyond their strictly administrative or theoretical understanding. The article specifically examines the transformations of Slovenia's southern border from 2015 to the present, focusing on its properties and functions in relation to irregular migration. The analysis takes into account not only the physical border (including fences, barbed wire, and other border infrastructure) but also considers the role of the state apparatus through its established institutes of bordering (such as mixed patrols), its administrative-legal aspects (for example bilateral agreements), and the forced returns and consequential deaths at the border. The anatomy of the border in this section is analysed as a historical and political tool of the EU project by juxtaposing the official institutional discourse and the discourses involving migrants, freedom of movement initiatives, and border forensics. This approach sheds light on the complexity of contemporary transformations of Slovenia's southern border in the context of migration, elaborating on the junction points between various political languages coming from "above" and "below" during the analysed period. By integrating the "from below" perspectives, this article calls for the consideration of a broader methodological apparatus and perspectives that could bring new border historiography insights.

Keywords: Slovenia's southern border, migration, border technologies, mixed police patrols, pushbacks, EU policy

Uvod

V videozapisu iz leta 2019 sta zgodovinarja Božidar Flajšman in Blaž Štangelj opozorila¹ na košček zgodovine železniškega mostu na Kolpi pri Rosalnicah (Metlika), ko ga je italijanska vojska ob utrjevanju mejnega pasu med drugo svetovno vojno zgradila z obrambno linijo, narejeno iz strelnih jarkov, bunkerjev in bodeče žice. Na koncu posnetka smo gledalci lahko videli, kako avtorja stojita pred ponovno z bodečo žico zagrajenem mostu pri Rosalnicah. Žico so slovenske oblasti postavile leta 2015 in obstoječi lokalni in turistični infrastrukturi² pridružile še »varnostno«, s čimer je skupna

1 Božidar Flajšman, Srečko Muc in Blaž Štangelj, *Utrjena linija med Italijo in NDH v Beli krajini*, Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta v Ljubljani, 14. 3. 2019, <https://www.facebook.com/share/v/dG9c7HpJT4D8Sxpv/>, pridobljeno 23. 9. 2023.

2 Direktor razvojno informacijskega centra Bela krajina Peter Črnič v odprtem pismu gospodarskemu ministru Zdravku Počivalšku. »Bodeča žica ob Kolpi je nož v srce belokranjskega turizma,« *Dolenjski list*, 17. 11. 2015,

zgodovina meje in reke Kolpe dobila novo poglavje. Opisano nedvomno ni osamljen vidik novejšje zgodovine slovenske južne meje. Trideset let po osamosvojitvi države, ki je vodila do kopice upravnih, sodnih in političnih (ne)sporazumov³ ter lokalnih peripetij glede južne meje, so jo zaznamovale tudi srhljive smrti migrantov. V zvezi s tem so se angažirali kritični posamezniki in samonikle iniciative za svobodo gibanja, ki so ta pojav interpretirali kot neposredno posledico militarizacije mejnega režima v obdobju po zaprtju begunskega koridorja iz leta 2015. Opozarjali so na spremembo javnega (predvsem državnega) narativa, ki je humanitarni družbeni govor z začetka begunske krize nadomestil z diskurzom militarizacije meja, »politike strahu«, ⁴ incidente z rezilno žico pa so vseeno pospremili krizni narativi, ki so krepili družbenopolitično polarizacijo. Po pavšalnem pregledu objav na to temo lahko ugotovimo, da je nekatere izmed bolj branih slovenskih časopisov bolj animiral problem bodeče žice kot problem migrantskih smrti. Bodeča žica s svojim nedavnim ponovnim pojavom pa ni edina oblika (re)materializacije slovenske južne meje v obdobju najnovejšje zgodovine. Članek zato ponuja globlji vpogled v preoblikovanje sodobne južne meje kot odgovor na vprašanje, na kakšne načine se je ta ponovno vzpostavljala v času med ključnimi sodobnimi spremembami evropskega mejnega režima oziroma po razpadu skupnega jugoslovanskega političnega in administrativnega okvira. Takšne procese članek zajame na ozkem območju reke Kolpe preko osrednjih dogodkov v obdobju po letu 2015, ki jih v začetku historično umesti s pomočjo krajšega pregleda problematike slovenske južne meje od osamosvojitve naprej.

Meje in identitete: fragmenti historičnega odtisa hrvaško-slovenskega spora

Pomisel na slovensko južno mejo je v obdobju po osamosvojitvi neredko začinil takrat aktualni mejni spor med Slovenijo in Hrvaško, ki je obsegal incidente tako na kopnem kot na morju.⁵ Sosedske hrvaško-slovenske mejne zaplete je delno spodbudila leta 1991 ustanovljena mednarodna *arbitražna* komisija, poimenovana po njenem predsedniku Robertu Badinterju. To komisijo je del javnosti pogosto kritiziral zaradi domnevne neutemeljenosti pravne argumentacije⁶ in utemeljevanja po načelu *uti possidetis*, kar naj bi legitimiralo identitetni nacionalizem.⁷ Načelo *uti possidetis* je namreč

https://dolenjskistilist.svet24.si/2015/11/17/144704/novice/bela_krajina/Bodeca_zica_ob_Kolpi_je_noz_v_srce_belokranjskega_turizma/, pridobljeno 17. 9. 2023.

3 Zdenko Čepič, »Oris nastajanja slovensko-hrvaške meje po drugi svetovni vojni,« v: Zdenko Čepič, Dušan Nečak in Miroslav Stiplovšek, *Mikužev zbornik* (Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1999), 202.

4 Emanuelle Blanc, »The EU in Motion through Emotions: Fear and Migration Policy in the Euro-Mediterranean Context,« *Mediterranean Politics* (October 2023): 1–26.

5 Marko Zajc, »The Border Monster Refuses to Die,« *Südosteuropa. Journal of Politics and Society* 66, št. 1 (2018): 119–30, <https://doi.org/10.1515/soeu-2018-0007>, pridobljeno 9. 3. 2022.

6 Peter Radan, »Post-Secession International Borders: A Critical Analysis of the Opinions of the Badinter Arbitration Commission,« *Melbourne University Law Review* 24, št. 1 (2000): 50–76, <https://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/MULR/2000/3.html>, pridobljeno 12. 5. 2023.

7 Michla Pomerance, »The Badinter Commission: The Use and Misuse of the International Court of Justice's Jurisprudence,« *Michigan Journal of International Law* 20, št. 1 (1998), <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol20/iss1/2>, pridobljeno 17. 4. 2023.

določalo, da je treba meje med nekdanjimi jugoslovanskimi federalnimi enotami šteti za ozemelske meje držav naslednic, težava pa je bila v različnih razlagah Slovenije in Hrvaške o poteku republiških meja, medtem ko na morju »meja med republikami nekdanje SFRJ ni bila nikdar formalno določena.«⁸ Slovensko-hrvaška meja je pravzaprav že »zaradi razgibanega terena na določenih predelih« veljala za zelo zapleteno, kar je pripomoglo k dolgotrajnosti sporov, negotovosti sporazumov, številnim pritožbam in vpeljavi posebnih administrativno-pravnih postopkov. Kljub vsem željam vstop Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 mejnih sporov ni umiril. Slovenska politika je članstvo v EU uporabila kot dodaten argument za prepričevanje o potrebi po ureditvi mejnega stanja, še zlasti po letu 2007, ko je država vstopila v schengensko območje. Decembra 2008 je Slovenija blokirala nadaljnja pogajanja o pridružitvi Hrvaške EU, kot vzrok je slovenska vlada navedla zadržke glede zemljevidov, ki jih je Hrvaška EU posredovala med pristopnim procesom. Novembra 2009 sta vladi obeh držav podpisali arbitražni sporazum, s katerim sta mejne spore predložili Stalnemu arbitražnemu sodišču (PCA) v Haagu, Hrvaška pa je nato lahko nadaljevala proces pristopa k EU. Hrvaška javnost je slovensko blokado v veliki večini razumela kot izsiljevanje. Po izbruhu prisilskovalne afere, ki je na Hrvaškem zaokrožila kot *corpus delicti* kontaminacije arbitražnega postopka, se je leta 2015 slovenska južna sosedja odrekla arbitraži, sodišče pa je dve leti kasneje kljub temu določilo mejo med državama. Medtem ko je slovenska država sprejela razsodbo in jo poskušala uresničiti, pa hrvaška stran vztraja pri neveljavnosti odločitve.⁹

Slovensko-hrvaške odnose je obremenjevalo tudi vprašanje prehodnosti meje in človekovih pravic, ki se ni neposredno nanašalo na bilateralne odnose med državama, temveč je bilo posledica širših mednarodnih političnih in gospodarskih konstelacij.¹⁰ Javne razprave so temo človekovih pravic in humanitarizma tako že od nekdanje prepletale z migracijami. V obdobju tik po osamosvojitvi je to vprašanje postalo aktualno okrog leta 1992¹¹ v povezavi z begunci iz BiH, vnovič pa med letoma 1999 in 2001, ko so mediji v Sloveniji razglasili t. i. »prebežniško krizo«.¹² Čez mejo so takrat hodili primarno prebežniki s Kosova, drugi po številu pa so bili Kurdi iz Iraka,¹³ ki so jim sledili begunci iz Irana in Kitajske. To je bil turbulenten čas, saj so državni organi sprejemali azilno zakonodajo, Slovenija pa je na meji s Hrvaško že dodobra pričejala

8 »MZZ: Badinterjeva komisija ni določila meje med Slovenijo in Hrvaško,« *Dnevnik*, 3. 5. 2018, <https://www.dnevnik.si/1042820730>, pridobljeno 11. 10. 2023.

9 Marko Zajc, *Meja, mejnost, omejenost: predavanje Zgodovinsko društvo Ljubljana*, 21. 2. 2013, <https://www.sistory.si/11686/15584>, pridobljeno 12. 4. 2023.

10 Darijan Košir, »Kako Zahod obvarovati pred migranti?«, *Delo*, 11. 4. 1992, 4, http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-LEOMMF84/4/index.html#zoom=z, 2. 10. 2023.

11 Jelka Zorn, »Ritualizacija in normalizacija policijskega nasilja nad prebežniki,« *Časopis za kritiko znanosti* št. 213/214 (2003): 125, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-UE4E1QBN>, pridobljeno 20. 4. 2022.

12 Aleš Drolc, Bogomir Kovač in Silva Mežnarič, *Migracije, globalizacija, Evropska unija* (Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003), 6, https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_eu_monitor_migracije.pdf, pridobljeno 17. 5. 2023.

13 Mojca Pajnik, Petra Lesjak Tušek in Marta Gregorčič, *Prebežniki, kdo ste?* (Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2001), 24, <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XSOVOTSD/28S05c74-c05c-4657-ba2e-1cbb21456a22/PDF>, pridobljeno 18. 4. 2022.

izvajanje schengenskih predpisov. Časopisi so opravljali analizo prehajanja meje, ki je kljub kontinuirani historični prezenci migracij neredko ostala reducirana na vprašanje (ne)varnosti.

Zgodovinske meje in sodobne krize: dinamike meja in razrednih bojov

Tudi historiografske analize meja so kazale določena nasprotja. Nekatere analize so ostajale zamejene na okvire sosednjih držav ter lastniških in služnostnih odnosov, druge, redkeje, pa so upoštevale širino (neo)kolonialnih, medsosedskih, postkolonialnih, prijateljskih, imperialnih,¹⁴ aktivističnih ter tudi strukturnih in ekonomskih perspektiv. Potrebo po celovitejšem pogledu na slovenske in evropske meje so izzvali predvsem dogodki po letu 2015, ko je izbruh vojne v Siriji k migracijam prisilil veliko število ljudi, digitalna doba pa je omogočila na tisoče fotografij in posnetkov situacije na meji, ki so z lahkoto krožili med ljudi. Problem, ki je v tem času nastal, je, da so analize te situacije neredko spregledale procese, ki so se odvijali tudi pred izbruhom vojn oziroma pred državljanskim nemirom in razrednim bojem v Siriji (in tudi v Sudanu, podsaharski Afriki, Magrebu in drugih državah Bližnjega vzhoda). Šlo je za dolgotrajne procese, ki so ustvarjali, spreminjali in utrjevali razmere za nastanek in okrepitev svetovnih neenakosti, skozi katere so se sčasoma utrjevale tudi meje med svetovnim severom in svetovnim jugom.¹⁵ Tako je le za nekatere kritične raziskovalce in analitike meja v svojem najširšem pomenu predstavljala aktivno črto, ki je posledica, a hkrati *ustvarja* kategorije.¹⁶ V primeru migracij so tako ključni, a pogosto spregledani razredni boji znotraj regij globalnega juga in tudi navzven, v odnosu do »razvitega Zahoda« kot historičnega konstrukta. Od tod so, poleg nematerialnih, zanimivi (in tudi bistveni) predvsem *materialni* atributi svetovnih in lokalnih meja, kot je na primer militarizacija, ter posledični porasti dobičkov konglomerata svetovne orožarske industrije.¹⁷

Za temeljno obravnavo materialne, fizične in militarizirane meje – z ograjami, žico in nadzornimi tehnologijami – ni nič manj pomemben administrativni vidik¹⁸ v obliki mešanih patrulj, izključevanja, integracije in bilateralnih sporazumov.¹⁹ Tako v svetovnem merilu kot v mikrokozmosu reke Kolpe sta pogosto spregledani tudi vprašanji človeškega telesa (bio- in nekropolitike) in vpliva politike »od spodaj«, ki jo predstavljajo protesti in upor proti mejnim režimom. Materialni in nematerialni vidiki se lahko tudi prepletajo, kar je vidno iz dvojne narave našega mikropriprave slovenske

14 Samir Amin, *Sodobni imperijalizem. Spisi o kapitalizmu, imperializmu in revoluciji* (Ljubljana: Založba cf., 2020).

15 Michel Chossudovsky, *The Globalization of Poverty and The New World Order* (Global Research Publishers, 2003).

16 Polona Mozetič, »Multipliciranje meje: meja, ki izginja, in nadzor, ki se povečuje,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 238 (2009): 119.

17 Mark Akkerman, *Border Wars. The Arms Dealers Profiting from Europe's Refugee Tragedy* (Transnational Institute, 2016).

18 Marko Zajc, »Administrative Legacy and the River Mura Border Dispute between Slovenia and Croatia,« *Südosteuropa* 67, št. 3 (2019): 369–92, doi:10.1515/soeu-2019-0027, pridobljeno 15. 7. 2023.

19 Nick Vaughan-Williams, »Biopolitical Borders,« v: *Europe's Border Crisis: Biopolitical Security and Beyond* (Oxford: Oxford Academic, 2015), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198747024.003.0002>, pridobljeno 10. 10. 2023.

južne meje. Od leta 2004 in vsaj do leta 2023 je bila ta meja – kot politični projekt preteklih politik – hkrati državna in tudi evropska. Ravno zato so jo oblasti utrjevale z materialnimi »tehničnimi ovirami«²⁰ v obliki panelnih ograj in bodeče žice. Vanje se je od leta 2015 zapletlo (in poginilo) vsaj 47 živali,²¹ skupaj je tam umrlo vsaj 33 ljudi. Materialna meja je trda meja, a ni neuničljiva. Na Kolpi jo je krhala voda in prebivalci okrog nje: v času poplavljanja je Kolpa podirala panelno ograjo,²² žico pa so rezali²³ in podirali domačini na obeh straneh reke.²⁴

Poleg fizičnih je slovenska južna meja doživela tudi politične preobrate. Za primer lahko vzamemo razvoj in preoblikovanje schengenskega pravnega reda o mejnem nadzoru,²⁵ ki je kot proces bil ključen za kasnejšo kriminalizacijo migracij. Sociologinja Veronika Bajt je razvoj schengenskega pravnega reda prepoznala ravno kot utrditve meje preko njene »sekurizacije in nadzora«.²⁶ S tem je pokazala na drugo plat schengenskega pravnega reda, ki je sicer do takrat veljal za posledico demilitarizacije vzhodno-zahodnoevropskih meja ter pogajanj znotraj EU o skupni migracijski in azilni politiki. Ni pa nepomembno dejstvo prepletenosti teh politik s širšimi, kot so pogajanja na ravni EU. Pogajanja okrog schengenskega prostora so tako potekala vzporedno z usklajevanji socialne, monetarne in kohezijske politike, spori o skupni kmetijski in zunanji politiki in dogovori glede trgovinske in gospodarske politike. Končni rezultat je bila odprava medsebojnih meja, s katero so evropske države uvedle poostren nadzor na skupni zunanji meji,²⁷ v vprašanja migracij in azila pa so se vtkala vprašanja varnosti in nadzora meja. S tem so se pogojevali tudi drugi, širši procesi, predvsem pa politični procesi znotraj perifernih držav, ki so jih politike EU povezovale s pogajanja za članstvo v EU: medtem ko je Slovenija v okviru standardov schengenskega pravnega reda začela delovati že z vstopom v EU²⁸ leta 2004, je Hrvaška od EU za zadostitev varnostnim standardom leta 2015 prejela več kot 20 milijonov evrov za krepitev nadzora.²⁹

20 Aktivisti in angažirani raziskovalci so termin »tehnične ovire« močno kritizirali kot evfemizem.

21 S. H. H., *Šesta žrtev žice z rezili* - Zurnal24.si, 15. 12. 2015, https://www.zurnal24.si/slovenija/sesta-zrtev-zice-z-rezili-261635#google_vignette, pridobljeno 12. 10. 2023.

22 Sarah Neubauer, *Ograja na meji: vojski pri podiranju 'pomagala' tudi narasla Kolpa* - NI, 5. 10. 2022, <https://n1info.si/novice/slovenija/ograj-na-meji-vojski-pri-podiranju-pomagala-tudi-narasla-kolpa/>, pridobljeno 12. 10. 2023.

23 Bojan Rajšek, »Rezanja žice ob Kolpi ne obžalujeta,« *Delo*, 12. 9. 2016, <https://old.delo.si/novice/kronika/rezanja-zice-ob-kolpi-ne-obzalujeta.html>, pridobljeno 12. 10. 2023.

24 J. S./V. L., »Ogorčeni prebivalci hrvaške Rupe odstranili del žične ograje, nezadovoljni tudi na Primorskem,« *24ur.com*, 15. 12. 2015, [https://www.24ur.com/novice/slovenija/ogorčeni-prebivalci-hrvaske-rupe-v-nocni-akciji-odstranili-del-slovenske-zicne-ograje.html](https://www.24ur.com/novice/slovenija/ogorчени-prebivalci-hrvaske-rupe-v-nocni-akciji-odstranili-del-slovenske-zicne-ograje.html), pridobljeno 12. 10. 2023.

25 Brigitta Busch in Michal Krzyzanowski, »Inside/Outside the European Union: Enlargement, Migration Policy and the Search for Europe's Identity,« v: Warwick Armstrong in James Anderson (ur.), *Geopolitics of European Union Enlargement: the Fortress Empire* (New York: Routledge, 2007), 107–24.

26 Veronika Bajt, »The Schengen Border and the Criminalization of Migration in Slovenia,« *Südosteuropa* 67 (2019): 304–27, doi:10.1515/soeu-2019-0024, pridobljeno 15. 9. 2022.

27 Bajt, »The Schengen Border and the Criminalization of Migration in Slovenia,« 307.

28 Urad Vlade RS za komuniciranje, *Slovenski koraki do Schengna*, <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/vstop-v-schengen/slovenski-koraki-do-schengna/index.html>, pridobljeno 23. 2. 2023.

29 Infokolpa, *Uvodnik. Ogledalo 2/22*, Univerzitetna ustanova ing. Lenarčič Milana (Vrhnika: 2022), 7, <https://push-forward.org/porocilo/pdf-ogledalo-vratarji-evrope>, pridobljeno 7. 3. 2024.

Odpрте meje ali okrepljene kontrole? Schengenski prostor med svobodo in varnostjo

Slovenija je v schengensko območje vstopila pozimi, 21. decembra 2007.³⁰ Nasmejani državni uradniki so dogodek obeležili minuto po polnoči s simboličnim dviganjem zapornic,³¹ ta vstop v interesne strukture EU pa je obveljal kot eden najpomembnejših zgodovinskih dogodkov za slovensko državo. Medtem ko so se za »Evropejce« (državljanke držav OECD) meje »odprle«, je vstop za državljane »tretjih držav« poleg veljavnih dokumentov pomenil tudi zahtevo po veljavnem vizumu in »zadostnih« sredstvih za preživljanje. Državljanke bogatih držav so tako pridobili pravice do polne mobilnosti, mobilnost za druge regije pa je stagnirala ali se celo zmanjšala. To je veljalo zlasti za državljane iz afriških držav.³² Omejitve so bile številne: dokumentov za vizum ni mogoče dobiti v času vojnih konfliktov ali zaradi korumpiranosti državnega aparata. Evropska veleposlaništva so se arbitrarno odločala, da vizumov ne bodo izdajala; »zadostna« sredstva za preživljanje pa so bila postavljena z zelo visoko lestvico, ki je niti državljani EU niso nujno dosegali.³³ Ilustrativne so številke. Sčasoma se je število držav z vizumskimi omejitvami z začetnih 73 povečalo na 108 držav v letu 1995 in na 132 držav leta 2001, ko so se tako v ZDA kot v EU aktivirale politike »boja proti terorizmu«.³⁴

Politični imaginarij evropskih uradnikov je iz teme odprtosti prešel k varnosti. Tako je že leta 2007 v nagovoru novim članicam schengenskega območja takratni predsednik evropske komisije José Manuel Barroso dejal: »Skupaj smo premagali kontrole na mejah, umetno postavljene ovire miru, svobodi in enotnosti v Evropi, in ustvarili pogoje za večjo varnost.« Takratni evropski komisar za pravosodje Franco Frattini pa je ob svečani priložnosti dodal, da imajo nove države članice »velike zasluge za vrhunske obsežne varnostne sisteme na novih zunanjih mejah skupnosti«.³⁵ V istem času se je množila interpretacija migracij kot grožnje javnemu redu in se nasploh uveljavila kot proces, ki poteka izven normalnosti.³⁶ Že takrat, kot tudi desetletje kasneje, so nekateri raziskovalci in aktivisti v odziv kritizirali bruseljske politične »agende z vrha« oziroma interpretacijo schengenskega sporazuma kot mehanizma za gradnjo

30 mak/mv, *STA: Na slovensko-hrvaški meji ne potrebujemo berlinskega zidu*, 21. 11. 2005, <https://www.sta.si/997482/brejc-na-slovensko-hrvaški-meji-ne-potrebujemo-berlinskega-zidu?q=mej,hrv>, pridobljeno 17. 9. 2023.

31 »Zgodovinski korak Slovenije v schengensko Evropo brez meja«, *Delo*, 21. 12. 2007, <https://old.delo.si/novice/slovenija/zgodovinski-korak-slovenije-v-schengensko-evropo-brez-meja.html>, pridobljeno 11. 10. 2023.

32 Steffan Mau, Fabian Gulzau, Lene Laube in Natascha Zaun, »The global mobility divide: How visa policies have evolved over time«, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41, št. 8 (2015): 1192–1213, <https://doi.org/10.1080/08865655.2021.1996260>, pridobljeno 15. 4. 2022.

33 Maarten den Heijer, »Visas and Non-discrimination«, *European Journal of Migration and Law* 20, št. 4 (2018): 470–89.

34 European Council, *Declaration on combating terrorism*, Bruselj, 25. 4. 2004, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf, pridobljeno 15. 5. 2023.

35 *Zgodovinski korak Slovenije v schengensko Evropo*.

36 Igor Ž. Žagar, Marjeta Doupona Horvat in Jef Verschueren, *The Rhetoric of Refugee Policies in Slovenia* (Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2001), http://mediawatch.mirovni-institut.si/eng/the_pragmatics_of_legitimation.pdf, pridobljeno 19. 4. 2023.

meja, ki je »bolj služil zarisovanju delitev,³⁷ manj pa združevanju«. ³⁸ Obsojali so tudi institucije EU zaradi pomanjkanja informacij,³⁹ transparentnosti⁴⁰ in demokratičnosti v procesih odločanja.⁴¹ Niso pozabili poudariti tudi dejstva, da so bili številni sporazumi, vključno s schengenskim, pravzaprav sklenjeni pod zaupnimi pogoji in so se prikladno izognili parlamentarnemu nadzoru.⁴² Nekatere izmed močnejših kritik so poudarjale tudi *politično* razmejitev med Evropo (in ne le EU)⁴³ ter regijami Bližnjega vzhoda, Azije, podsaharske Afrike in Magreba.⁴⁴ Na primeru Slovenije so takšne kritike opazovale njeno »končno« razmejitev od Balkana.⁴⁵

Po drugi strani so se slovenske institucije trdno držale uradnega diskurza institucij EU. Tudi slovensko ministrstvo za notranje zadeve se je o schengenskem prostoru v začetku uradno opredelilo s poudarkom na varnostnem diskurzu in, pomenljivo, na konceptu *Evrope* (in ne le projekta EU): »S tem smo se še tesneje povezali z *Evropo*. Hkrati pa smo z vstopom v Schengen prevzeli zelo odgovorno nalogo – varovati skupno zunanjo mejo v imenu vseh držav članic po schengenskih standardih.« Trend t. i. »sekurizacije«⁴⁶ se je hitro utrdil v javnih nastopih državnih organov in političnih akterjev, med prebivalstvom pa je po navadi povzročal polarizacijo. Kljub vstopu Hrvaške v EU se ni veliko spremenilo. Med letoma 2015 in 2020 so državne oblasti zaradi migracij znova uvedle mejne kontrole na dveh tretjinah vseh schengenskih meja. Mejna politika je postala »najtrdnější del migracijskih politik, celo v marsičem njen substitut«. ⁴⁷ Za ljudi na poti pa sta se varnost in upravljanje migracij pokazala v vse bolj restriktivnih ukrepih, z manjšo izjemo v letu 2015, v času delovanja begunskega koridorja.

37 Jaume Castan Pinos, *Building Fortress Europe? Schengen and the Cases of Ceuta and Melilla* (School of Politics, International Studies and Philosophy, Queen's University Belfast, 2009), https://www.researchgate.net/publication/251750668_Building_Fortress_Europe_Schengen_and_the_Cases_of_Ceuta_and_Melilla, pridobljeno 12. 7. 2023.

38 Jelka Zorn, »Ritualizacija in normalizacija policijskega nasilja nad prebežniki«, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 213/214 (2003): 126, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-UE4E1QBN>, pridobljeno 20. 4. 2022.

39 Vera Deleja-Hotko, Ann Esswein, Luisa Izuzquiza, Bartholomäus von Laffert, Daniela Sala in Phevos Simeonidis (Disinfo Collective), »The Frontex Files«, *ZDF Magazin Royale*, 5. 2. 2021, <https://frontexfiles.eu/en.html>, pridobljeno 11. 11. 2023.

40 »Access to EU documents: Calling the agencies to account.« Statewatch, 2014, objavljeno 30. 3. 2014, <http://www.statewatch.org/projects/access-to-eu-documents-calling-the-agencies-to-account/>, pridobljeno 19. 9. 2023.

41 Chris Jones, Romain Lannelau, Yasha Maccanico et. al., *Access denied: Secrecy and the externalisation of EU migration control* (Heinrich-Böll-Stiftung European Union, December 2022), <http://www.statewatch.org/media/3781/secrecy-and-externalisation-of-migration-control.pdf>.

42 Malcolm Anderson, »The Transformation of Border Controls: A European Precedent?«, v: Peter Andreas in Timothy Snyder (ur.), *The Wall around the West: State Borders and Immigration Controls in North America and Europe*. (Lanham: Rowman and Littlefield, 2000), 22.

43 Timothy Snyder, »Conclusion: The Wall around the West«, v: Andreas in Snyder (ur.), *The Wall around the West*, 223.

44 Simona Zavratnik Zimic, »Perspektiva konstruiranja schengenske 'e-meje': Slovenija«, v: Aldo Milohnič (ur.), *Evropski vratarji. Migracijske politike v vzhodni Evropi* (Ljubljana: Mirovni inštitut, 2001), 76, https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_politike_evropski_vratarji.pdf pridobljeno, 13. 4. 2022.

45 Castan Pinos, *Building Fortress Europe?*.

46 Javier Solana, *A Secure Europe in a Better World* (2003), 7, 8, 20. 6. 2003, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/76255.pdf, pridobljeno 14. 4. 2023.

47 Simona Zavratnik Zimic, »Etika skrbi v migracijskih politikah, Trg dela vs. trg človekovih pravic«, *Teorija in praksa* 40. št. 6 (2003): 1148, <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20036zavratnikzimic.PDF>, pridobljeno 12. 5. 2022.

Slovenija in begunski koridor v letu 2015

Svetovno časopisje je burno leto 2015 v zgodovino zapisalo kot leto začetka »migrantske krize«, ⁴⁸ angažirani raziskovalci in aktivisti pa kot »dolgo poletje migracij«. ⁴⁹ Za slovensko južno mejo je to leto pomenilo, da je vnovič postala »vratar Evrope«. Za ljudi je to pomenilo, da je za temi vrati gibanje svobodno in brez notranjega nadzora. ⁵⁰ Tako se je Slovenija tistega leta *de facto* pozicionirala neposredno na »balkanski poti«, po kateri so se ljudje odpravljali k ciljnim državam evropskega severa. Balkanska pot je kot migracijska pot vsekakor obstajala že prej in prehodi meje so bili zagotovo številni, vendar so bili, kot opozarjajo nekateri raziskovalci, »manj vidni«. ⁵¹ Toda medtem ko je balkanska pot dejanska pot, ki so jo prebežniki ubirali do zelenih zahodnoevropskih držav, je balkanski koridor nekaj drugega. Koridor, oziroma t. i. *Balkan Express*, ⁵² se je vgraviral kot ključni del evropskega mejnega režima, čeprav takšna »pravica do prehoda državnega ozemlja tudi sicer v predpisih ni bila opredeljena«. ⁵³ Vzpostavljen septembra 2015 kot *humanitarni koridor*, je postavil svojevrsten precedens v evropskem mejnem režimu. Po svoje je omogočil »državno organizirano prepuščanje ali masovni transfer ljudi od ene meje do druge«, s čimer so se kot posledica začasno zaustavili nevarni in kriminalizirani premiki čez meje balkanske poti. ⁵⁴ Takšna odločitev nemške kanclerke Angele Merkel, ki je zajemala tudi začasni suspenz schengenskega sporazuma in dublinske uredbe, ⁵⁵ je prišla v odziv na pritiske ljudi na zunanjih mejah schengenskega območja, »še preden so se zmogle države članice zediniti« ⁵⁶ okrog tega vprašanja. Koridor tako ni bil izjema, temveč je bil del migracijskih politik EU, ki so jih, pomenljivo, izvajale tudi nečlanice EU (pogosto z ambicijami za pridružitve ali z večjim državnim dolgom oziroma nekakšno medsebojno odvisnostjo z EU). Koridor je bil odprt jeseni in pozimi leta 2015, svoj konec je dočakal spomladi leta 2016. Vodile so ga policijske in vojaške sile držav članic EU skupaj s

48 Sarah Lunaček Brumen in Ela Meh, »'Vzpon in padec' koridorja: nekaj refleksij o spremembah na balkanski migracijski poti od poletja 2015,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 21–45.

49 Sabine Hess in Bernd Kasperek, »Historicizing the Balkan Route: Governing Migration through Mobility,« v: William Walters, Charles Heller in Lorenzo Pezzani (ur.), *Viapolitics: Borders, Migration, and the Power of Locomotion* (New York, USA: Duke University Press 2021), 183–208.

50 William Walters, »Mapping Schengenland: Denaturalizing the Border,« *Environment and Planning D: Society and Space* 20, št. 5 (2002): 566, <https://doi.org/10.1068/>, pridobljeno 19. 3. 2023.

51 Danijela Tamše, »O prečkanju meja,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 47, št. 278 (2019), 5, <https://ckz.si/docs/publications/journals/278/278-005-008.pdf>, pridobljeno 14. 4. 2023.

52 Jure Gombač, »Ogromno delo, uspešno, vzorno! Upravljanje mej v Sloveniji v času povečanega prihoda migrantov 2015/2016,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 74, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-CCMB01U6>, pridobljeno 8. 3. 2022.

53 Neža Kogovšek Šalamon, »Humanitarni koridor: Stanje izjeme v času globalnih migracij,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 66.

54 Ali Hassan in Linn Biorklund, »The journey to dreamland never ends. A refugee's journey from Somalia to Sweden,« *Refugee Survey Quarterly* 35/2 (2016): 125, <https://www.jstor.org/stable/48503284>, pridobljeno 24. 5. 2022.

55 »Uredba (EU) št. 604/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta. 26. 6. 2013 - O vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za mednarodno zaščito, ki jo v eni od držav članic vložijo državljani tretje države ali oseba brez državljanstva,« Uradni list Evropske unije, 29. 6. 2013, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604>.

56 Danijela Tamše, »O prečkanju meja,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 47, št. 278 (2019): 7, <https://ckz.si/docs/publications/journals/278/278-005-008.pdf>, pridobljeno 14. 4. 2023.

humanitarnimi organizacijami (v Sloveniji ADRA, Slovenska filantropija ipd.), posameznimi humanitarnimi delavci, civilno zaščito, aktivističnimi organizacijami, delavci in posamezniki.⁵⁷ Kot balkanski koridor se je v prvi fazi vzpostavil v Makedoniji, nato v Srbiji, zatem čez Hrvaško, ob zaprtju meje med Hrvaško in Madžarsko pa tudi čez Slovenijo, begunci pa so po večini prihajali preko Sredozemskega morja. Vso to območje Mediterana je tako v prenesenem pomenu delovalo kot ena meja. Konkretno je izgledalo tako, da je v dogovoru s Hrvaško vlak večkrat na dan peljal ljudi od meje do meje, ob izstopu na slovenski strani jih je čez obljudena naselja spremljala policija, kjer pa so lahko, so prihajali tudi prostovoljci in aktivisti. V sklopu koridorja so sicer uradno delovali registracijski centri,⁵⁸ nastanitveni centri in centri za pridržanje (kot je bil Center za tujce v Postojni). Oblasti so našle tudi birokratsko rešitev za statusne ljudi, tako da so jim v sklopu izredne obravnave izdajale dovoljenja za zadrževanje s šestmesečno veljavnostjo.⁵⁹ Tako kot meja je tudi koridor imel svoje šibke točke. Poročila raziskovalcev, migrantov in aktivističnih iniciativ so ob celotni trasi koridorja razkrivala manko osnovnih potrebščin za preživetje ter s tem povezane nesmiselne prepovedi, na primer deljenja juhe in odej (iz strahu pred morebitnimi nemiri spričo pomanjkanja potrebščin za vse).⁶⁰ Dogajali so se tudi brezpravna zadrževanja, aretacije, deportacije, pritiski na ljudi,⁶¹ prebežniki pa so se soočali tudi z neodzivnostjo in neusklajenostjo administrativne obravnave, neupoštevanjem pravnih regulativ na področju migracij in človekovih pravic,⁶² ponekod pa ob morebitnih izrazih živčne napetosti tudi z uporabo palic, vodnih topov, solzivcev in šok granat.⁶³ Po poročilih neformalnih in formalnih organizacij so se »anomalije« dogajale tudi na delu koridorja, ki je potekal čez Slovenijo. Nevladne organizacije so tako poročale o spornih taktikah oblasti: četudi so do 17. oktobra 2015 (ob uradni tranzitni omejitvi, postavljeni na 2500 ljudi na dan) zabeležile dokaj malo prehodov, so uradne avtoritete v tem času vseeno zavrnilo vlak s 1800 ljudmi.⁶⁴ Tudi ko se je situacija z oskrbo naposled izboljšala, se je drugod zopet poslabšala: na vztrajanje ljudi, naj jih spustijo naprej,

57 Nadia El-Shaarawi in Maple Razsa, »Movements upon Movements: Refugee and Activist Struggles to Open the Balkan Route to Europe,« *History and Anthropology* 30, št. 1 (2019): 91–112.

58 Justas Korsakovas, *Emic Understandings of the 2015 Balkan Route in Slovenia: magistrsko delo* (European Regional Masters Programme – ERMA, Global Campus South East Europe, 2020), 276.

59 »Obravnava oseb v skladu z veljavno evropsko zakonodajo, bilateralnimi sporazumi, Zakonom o tujcih in Zakonom o mednarodni zaščiti,« *Postopkovnik, Slovenska policija*, https://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/meja/migracije/Obravnava_tujcev_postopkovnik.pdf, pridobljeno 11. 11. 2022.

60 Iz poročil Protirasistične fronte brez meja med 20. in 29. oktobrom 2015. Več Lunaček Brumen in Meh, »Vzpon in padec koridorja,« 29.

61 Sara Pistotnik, Uršula Lipovec Čebren in Nina Kozinc, »Ta prostor je postal naš, skupen prostor. To je zame cilj Fronte,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 103, 104.

62 Simona Zavratnik in Sanja Cukut Krilič, »Destinacija: Evropa. Pot: od schengenske »e-meje« do rezalnih žic,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 252.

63 Fatos Bytyci, »Refugees tear through police lines at Macedonian border,« *The Washington Post*, 22. 8. 2015, https://www.washingtonpost.com/world/refugees-tear-through-police-lines-at-macedonian-border/2015/08/22/e480ae00-4911-11e5-8ab4-c73967a143d3_story.html.

64 2500 dovoljenih prehodov je v tem času povzročalo akumulacije ljudi na hrvaški strani. Več *Slovenija naj vlak s 1800 begunci takoj spusti čez mejo iz Hrvaške*, *Amnesty International Slovenija*, spremenjeno 18. 10. 2015, <https://www.amnesty.si/vlak-z-begunci>, pridobljeno 22. 3. 2023.

je vojska odgovarjala tudi z oklepniki in helikopterji.⁶⁵ Begunci so se na to potezo odzvali s protestnim sežiganjem šotorov. S takšnimi nazornimi protestnimi dejanji pa so kdaj celo dosegli izboljšanje razmer (ogrevane šotore, polnilne postaje za telefone ipd.). Ob meji so rasli tudi pomožni objekti, ki so jo materialno utrjevali: parkirišča, šotori, kontejnerji in prenosna stranišča. Na sugestijo aktivističnih skupin so oblasti ponekod uvedle tudi posebne objekte (ali vsaj ločene prostore) za otroke. Koridor pa kljub vsemu temu ni nujno pomenil prostega prehajanja meje: kot utelešena meja znotraj koridorja so včasih delovale uradne osebe. To so lahko bili prevajalci, če so na primer namenoma nepravilno prevajali zahteve za azil. V pričevanjih so nekateri migranti zatrjevali, da so jih zavračali na podlagi njihovega naglasa, če ta »ni zvenel dovolj sirski, afganistanski ali iraški«.⁶⁶

Nasploh se je nasilje okrepilo po februarju 2016 oziroma po sklepu policijskih vodstev iz Avstrije, Slovenije, Hrvaške, Srbije in Makedonije o redukciji pretoka ljudi,⁶⁷ za kar so aktivirali mehanizem profiliranja ljudi na podlagi države, iz katere prihajajo.⁶⁸ Sklep je odprl vrata za vračanje ljudi na Hrvaško, nato pa tudi v Srbijo. Nevladne in aktivistične organizacije so se nemudoma odzvale na spremenjene razmere in svoje delovanje preusmerile iz zagotavljanja neposredne podpore ljudem h kritiki uradnih državnih praks in praks EU.⁶⁹ Toda kmalu zatem so oblasti v nepričakovani, a pomembni potezi koridor zožili tudi za Afganistance, s tem da so jih začeli uvrščati v skupino ekonomskih migrantov. V protest proti politiki delitve na »prave begunce« in »ekonomske migrante«,⁷⁰ ki se je začela utrjevati v javnosti, so begunci občasno tudi zablokirali ceste. Policija je odgovarjala s posebnimi enotami, reflektorji, policijskimi psi in solzivcem.⁷¹ Toda temu nasilju in sistematiziranemu izločanju ljudi oziroma »oženju« koridorja iz leta 2016 je kmalu sledilo drugačno, administrativno izločanje v obliki sporazuma s Turčijo na ravni EU, s katerim se je balkanski koridor uradno

65 »Slovenski policijski helikopter posnel hrvaške policiste, ki migrante usmerjajo v Slovenijo čez zeleno mejo, tudi čez Sotlo,« *Slovenska policija*, objavljeno 22. 10. 2015, <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/porocila-za-javnost/porocila-za-javnost-gpue/80233-slovenski-policijski-helikopter-posnel-hrvaske-policiste-ki-migrante-usmerjajo-v-slovenijo-cez-zeleno-mejo-tudi-zez-sotlo-oktober-2015>, pridobljeno 30. 10. 2019.

66 Slišati je bilo več zgodb o tem, kako so uradni prevajalci plačanci različnih vlad, z nalogo, da političnim beguncem preprečijo migriranje. – Korsakovas, *Emic Understandings of the 2015 Balkan Route*, 291.

67 »V Zagrebu sklenjen dogovor o skupnem ukrepanju policij držav na balkanski poti,« *IUS Info*, 18. 2. 2016, spremenjeno 18. 2. 2016, <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/novica/2/162835>, pridobljeno 22. 4. 2021.

68 Maja Ladić in Katarina Vučko, »Slovenia's Response to Increased Arrival of Refugees: We Don't Want Them, But We Also Don't Understand Why They Don't Want To Stay,« v: Maja Ladić, Katarina Vučko, Marc-Antoine Frébutte, Neža Kogovšek Šalamon, Veronika Bajt, Mojca Pajnik, Vlasta Jalušič, in Lana Zdravković, *Razor-wired: reflections on migration movements through Slovenia in 2015* (Ljubljana: Mirovni Inštitut, 2016), 15.

69 *Second report from refugee camp Brežice*, 30. 10. 2015, Mirovni Inštitut, spremenjeno 30. 10. 2015, <https://www.mirovni-institut.si/en/report-from-refugee-camp-brevice/>, pridobljeno 18. 9. 2021.

70 Jelka Zorn in Uršula Lipovec Čebren, »Evropski mejni režim: tihotapljenje ljudi in paradoks kriminalizacije solidarnosti,« *Dve domovini*, št. 53, (2021): 81–98, doi:10.3986/dd.2021.1.06, pridobljeno 12. 4. 2023.

71 Lunaček Brumen in Meh, »'Vzpon in padec' koridorja,« Emina Bužinkić in Marijana Hameršak (ur.), *Formation and Disintegration of the Balkan Refugee Corridor. Camps, Routes and Borders in Croatian Context* (Zagreb, München: Institut za etnologijo i folkloristiku (IEF); Centar za mirovne studije (CMS); Centar za istraživanje etničnosti, državljanstva i migracija Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (CEDIM), 2018): 9–41, spremenjeno 9. 9. 2024, pridobljeno 15. 9. 2023

zaprl,⁷² Turčija pa je prejela denarna sredstva za zadrževanje ljudi pri sebi. S tem je koridor vnovič nadomestila balkanska pot in ponovno so se vzpostavile neformalne in nevarne tihotapske poti. Ker je Slovenija z vidika migracijskih poti po večini tranzitna država, je njeno prečkane v manjši meri potekalo s skrivanjem v vozilih, v večji pa po različnih pešpoteh, skozi gozdove, čez travnike in reke.

Tehnologija militarizacije trdne meje

Slovenske oblasti so »začasne tehnične ovire zaradi zaježitve *nedovoljenih* migracij«⁷³ začele postavljati hitro – v začetku novembra 2015. Najprej so ogradili predele med Obrežjem in Rigoncami, medtem ko je v Istri ter na območjih, kjer meja s Hrvaško ni bila jasno določena, postavljanje ograje potekalo oteženo.⁷⁴ Čeprav so nekatere skupine lokalnih prebivalcev v protestni noti zahtevale presojo ustavnosti in zakonitosti Zakona o nadzoru državne meje,⁷⁵ je slovensko ministrstvo za obrambo skupaj s pogodbenimi zunanjimi izvajalci ob vsej kopenski meji s Hrvaško postavilo okrog 182 metrov ovir. Od tega je bilo, po poročanju časnikov, za 139 metrov panelne ograje in 43 metrov rezilne žice španskega proizvajalca ESF⁷⁶ (European Security Fencing), z rezili dolžine 22 milimetrov na medsebojni oddaljenosti 34 milimetrov.⁷⁷ Policija je o nameravani postavitvi »začasnih tehničnih ovir« lastnike parcel seznanila neposredno na terenu, časniki pa so sproti poročali tudi o zapletih: »V Zavrču ob 6. uri – kljub napovedi – ni bilo nikogar. Ob pol osmih, ko bi moralo biti postavljanje ograje v polnem teku, se v občini ob meji s Hrvaško ni dogajalo še nič. Tudi domačini niso bili obveščeni, kdaj in kje točno bi naj bila meja postavljena, saj trdijo, da so o vsem obveščeni zadnji.«⁷⁸ Med oblastmi in domačini (ki so bili delno za in delno proti namestitvi žice in panelnih ograj), so potekala tudi pogajanja. Poleg dogovora o postavitvi vrat v ograji za upravičene lastnike zemljišč je zakonodajalec uredil tudi podlago v Zakonu o nadzoru državne meje (ZNDM-2) in v 8.a členu določil upravičence ter v

72 European Parliament, Legislative Train 06, Foreign Affairs – AFET, 2024, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/carriage/eu-turkey-statement-action-plan/report?sid=8201>

73 Angažirane raziskave uporabljajo termin »iregularne« migracije. Slovenska policija in mediji so do leta 2022 uporabljali termin *ilegalne* migracije, zatem pa »nedovoljene migracije«. – Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija, *Nedovoljene migracije na območju Republike Slovenije*, <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/statistika/mejna-problematika/nedovoljene-migracije-na-območju-republike-slovenije>, pridobljeno 28. 3. 2023.

74 Boris Šuligoj, »Žica ob Dragonji napoveduje vroče čase,« *Delo*, 11. 12. 2015, <https://old.delo.si/novice/slovenija/zicnata-ograja-tudi-na-dragonji.html>, pridobljeno 12. 10. 2023.

75 Ervin Hladnik Milharčič, »Ogorčeni Belokranjci zaradi žice vložili zahtevo za presojo ustavnosti zakona o nadzoru državne meje,« *Dnevnik*, 12. 12. 2015, <https://www.dnevnik.si/1042726524>, pridobljeno 14. 4. 2022.

76 Milijonske posle določenih podjetij, ki so močno profitirala na račun mejne tehnologije, je že leta 2015 razkrinkal konzorcij evropskih novinarjev v raziskavi *The Migrant Files*. Več Mojca Zabukovec, »Industrija migracij: Resnični zaslužkarji trdnjave Evrope,« *Delo*, 7. 11. 2015, <https://old.delo.si/ozadja/industrija-migracij-pravi-zasluskarji.html>, pridobljeno 12. 10. 2023.

77 Jože Biščak, »Na meji s HR model žice 'concertina 22'. Žica človeka hudo poreže, lahko tudi umre,« *Reporter*, 11. 11. 2015, <https://reporter.si/clanek/slovenija/na-meji-s-hr-model-zice-concertina-22-zica-cloveka-hudo-poreze-lahko-tudi-umre-470798>, pridobljeno 12. 10. 2023.

78 V. V./STA, »Neverjetno! Novinarji ne smejo do žice, migranti pa lahko,« *Nova24TV*, 11. 11. 2015, <https://nova24tv.si/nova24tv-v-zavrcu-zarana-spremlja-postavljanje-ograje/>, pridobljeno 17. 9. 2023.

8.b členu nadomestilo za oteženo rabo zemljišča.⁷⁹ Vseeno pa so zadeve šle svojo pot. Prebežnikom so varno pot mimo žice neredko samoiniciativno pokazali lokalni otroci, vrata panelne pregrade so lokalni prebivalci pogosto puščali odprta,⁸⁰ voda pa je med poplavam odnašala cele kose ograje.

Policija naj bi pripravila tudi oceno vplivov začasnih tehničnih ovir na naravo v sodelovanju z ministrstvom za okolje (skladno s 6. odstavkom 8. člena Zakona o nadzoru državne meje), kjer so odgovorni sodelovali tudi »z Zavodom za gozdove Slovenije, Zavodom za varstvo narave, Direkcijo za vode, Lovsko zvezo Slovenije in lokalnimi lovskimi društvi«. Kljub temu so se vplivi na okolje izkazali kot usodni za ljudi, živali in naravo. V obdobju od leta 2015 do 2023 se je bodeča žica na različnih lokacijah tudi vrezala v količke in obmejna drevesa. Zaradi globine vraščenosti sedaj zarjavele žice jo je nemogoče odstraniti, ne da bi poškodovali drevesa. V prenesenem pomenu je vsakokratno takšno drevo postalo spomenik specifičnega zgodovinskega obdobja, obenem pa je, še pomembneje za pričujočo analizo, postalo integralen *materialni* del trde meje. S tem bi lahko zarisali še eno novo fazo rematerializacije meje v letih od 2015 do 2023. Kasneje se je policija vseeno odločila, da je bodečo in rezilno žico zaradi njune nevarnosti⁸¹ treba zamenjati s panelno ograjo, in do maja 2022 so odgovorne osebe odstranile in zamenjale 37 metrov žice. Usoda preostanka žice je postala predmet poročanja medijev, a z drugega vidika. Za novinarje sta bila namreč vprašljiva izbira ponudnikov in zahtevan vrtoglavi znesek za storitev odstranitve žice. Številke so se gibale med dvema milijonoma in desetimi milijoni evrov. Slovenske oblasti ob tem niso izbrale najcenejšega ponudnika, temveč ponudbo za sedem milijonov evrov, in to od izvajalca, ki je žico tudi postavljal. Politiki, ki so odločali o postavitvi žice, v tistem času je to bil Miro Cerar, so v času njene odstranitve še naprej zagovarjali svoje odločitve o njeni postavitvi – na primer z vidika nujnosti za zaščito ljudi.⁸²

Stališče aktivistov je ves čas bilo prav nasprotno: trdili so, da v izogib žici in militarizirani meji migranti ubirajo nevarnejše poti, kar lahko pripelje do smrtnih primerov.⁸³ Fenomen militarizirane meje⁸⁴ je hitro postajal predmet vse več multidisciplinarnih

79 Gašper Petovar, »Rezilna žica na meji s Hrvaško še vsaj 10 let,« *svet24.si*, 13. 4. 2019, <https://svet24.si/clanek/novice/slovenija/5cb070e69a890/rezilna-zica-na-meji-s-hrvasko-se-vsaj-10-let>, pridobljeno 12. 10. 2023.

80 To potrjujejo tudi pričevanja več ljudi, ki so jim lokalni otroci pogosto kar sami predlagali, da jih peljejo čez varne prehode, kjer je bila panelna ograja oziroma žica podrti, odprta ali poškodovana.

81 Na nevarnosti so od začetka opozarjale tudi večje organizacije za zaščito živali in okolja. – »Živali v regiji se prvič srečujejo s človeškimi mejami - WWF Adria,« 18. 12. 2015, <https://www.wwf-adria.org/sl/?258711/ivali-v-regiji-se-prvi-srečujejo-s-loveškimi-mejami>, pridobljeno 12. 4. 2023.

82 Urška Sobočan Ivanovič in Tomaž Celestina, »Cerar: Umika ograje sem bil vesel, a sem mislil, da temelji na strokovnih ocenah. Ob Osmih,« *Radio Prvi*, 22. 9. 2023, <https://www.rtv-slo.si/slovenija/ob-osmih/cerar-umika-ograje-sem-bil-vesel-a-sem-mislil-da-temelji-na-strokovnih-ocenah/682259>.

83 Izjavo takratnega predsednika vlade ob postavitvi žice na slovenski meji, da se »žica postavlja zato, da bi preprečili, da migranti umirajo na ozemlju Slovenije«, je problematiziral udeleženec konference »Kako misliti begunsko krizo« in poudaril, da se v tem lahko implicitno prebere: »lahko pa dovolimo, da se to zgodi na hrvaškem ozemlju«. – Pedagoški Inštitut, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Mirovni inštitut, »Kako misliti begunsko krizo,« 16. 1. 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=0BcQtCWqBSM>, pridobljeno 19. 9. 2021.

84 Kristina Božič, »Militarizacija mej in ilegalizacija ljudi,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo. Balkanska migracijska pot*, št. 264 (2016): 239.

analiz – z njo so se ukvarjali politična zgodovina,⁸⁵ sociologija, antropologija in politična znanost, predvsem kot del svetovnega mejnega⁸⁶ in evropskega schengenskega sistema. V novem postschengenskem evropskem mejnem režimu se je namreč tudi bodeča žica izkazala za nezadostno: meje so bile vse bolj predmet visokotehnoloških posegov. Ob osredotočanju na politični projekt meje kot delitve med bogatejšim severom in eksploatiranim, a uporniškim jugom so tako angažirani raziskovalci vnovič opozarjali na dobičke novoustvarjene »industrije utrjevanja (uradno varovanja) evropskih meja«:⁸⁷ varovanje meja je že pred letom 2015 pomenilo »idealni poligon za vpeljavo novih, dodatnih tehnologij in naprav« in je v procese utrjevanja državnih meja in evropske meje vključilo mnoge zasebne deležnike, na primer podjetja za inovacije, distribucijo in proizvodnjo. Porabljeni znesek za zaščito evropskih meja je že med letoma 2002 in 2013 znašal 225 milijonov evrov. Tri podjetja so ustvarila dobiček, tako da so pridobila večino denarja evropskega proračuna za varnost: »od 39 javno financiranih projektov je Airbus prek 14 hčerinskih podjetij sodeloval pri desetih; Finmeccanica je delala na 16 projektih prek 13 hčerinskih podjetij; in Thales na 18 projektih, tudi preko 13 hčerinskih podjetij«. V Sloveniji pa je policija že takoj leta 2015 dobila novo nadzorno opremo:

- pomorski radarski sistem (2015),
- OBD-naprave za diagnostiko vozil (2018),
- žepne termovizijske naprave (2019),
- ročne GPS-naprave (2020),
- mobilne kamere zaznavanja gibanja (2020),
- nadgradnjo termovizij (2020),
- kamero za preglede podvozij vlakovnih kompozicij (2021).

Slovenska policija je nabavo naprav, ki izvirajo iz različnih delov sveta, izvedla preko slovenskih dobaviteljev s pomočjo sredstev EU. Leto 2015 vseeno ni bilo nepričakovana tehnološka prelomnica, temveč je predstavljalo svojevrstno nadaljevanje obdobja vstopa Slovenije v schengenski prostor, ko so policisti Specializirane enote za nadzor državne meje (SENDM) že uporabljali specialno opremo, kot so endoskopi, IR kamere, naprave za nočno opazovanje, ročne termovizijske kamere, CO₂ testerji, laserski merilci razdalje, detektorji za odkrivanje narkotikov in eksploziva, daljnogledi. Pri svojem delu so uporabljali tudi specialno prilagojeno vozilo – *Schengenbus* (mobilni mejni prehod). Svoje izkušnje pa so slovenski policisti predstavili tudi novoustanovljeni mobilni enoti hrvaške mejne policije.⁸⁸

85 *Politična zgodovina bodeče žice* avtorja Oliverja Razaca v prevodu Sonje Dular (Ljubljana: Maska, 2016), <https://maska.si/knjiga/oliver-razac-politicka-zgodovina-bodece-zic/>.

86 Nick Buxton in Mark Akkerman, *The Rise of Border Imperialism* (Transnational Institute, 2018), <https://www.tni.org/en/article/the-rise-of-border-imperialism>.

87 Za izvajanje politike varovanja meja je Evropska komisija leta 2003 ustanovila delovno skupino, kjer so manjkali predstavniki Mednarodne organizacije za migracije in UNHCR, sodelovali pa so štirje vodilni evropski proizvajalci orožja – Airbus (prej EADS), Thales, Finmeccanica in BAE – ter tehnološka podjetja Saab, Indra, Siemens, Diehl in drugi, ki se je sestala le dvakrat. – *The Migrants Files*, <https://www.themigrantsfiles.com/#/counting-the-dead>.

88 Slovenska policija, »Policija - Izravnalni ukrepi za večjo varnost v schengnu - informacija z novinarske konference«, 29. 11. 2007, <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/3534-izravnalni-ukrepi-za-vecjo-varnost-v-schengnu-informacija-z-nk-2007>.

Navedeno policijsko sodelovanje znotraj držav EU v tem času ni bilo nobena novost. Policija ga je izvajala tako bilateralno kot v okviru mednarodnih operacij, navadno pod okriljem Evropske agencije za obalno in mejno stražo Frontex. Že v letu 2010 so na meji med Slovenijo in Hrvaško v sodelovanju s Frontexom policisti izvajali operacijo *Neptun 2010*, namenjeno krepitvi nadzora nad zunanjimi mejami EU.⁸⁹ Slovenski in hrvaški policisti so konkretno sodelovanje okrepili v obdobju po letu 2015, predvsem z delovanjem mehanizma mešanih policijskih patrulj.

Mešane patrulje kot utelešenje trde meje

Medtem ko so oblasti na mejah nekaterih držav (Makedonija, Poljska, Litva in Grčija) razporedile aktivne mešane enote Frontexa, Slovenija pozna t. i. *mešane patrulje*, ki so opredeljene v vseh sporazumih o policijskem sodelovanju Slovenije s sosednjimi državami. Državna raven je mešane patrulje občasno organizirala tudi v precej večjem številu in s povabljenimi policisti iz več držav: preden so delovali za namene varovanja slovensko-hrvaške meje, so bili policisti mešanih patrulj prisotni tudi na večjih športnih ali kulturnih dogodkih.⁹⁰ Začetki mehanizma mešanih patrulj s Hrvaško segajo v čas okrog leta 2007 s protokolom o ustanovitvi skupnih delovnih skupin⁹¹ hrvaškega in slovenskega ministrstva za notranje zadeve.

Po letu 2015 je Republika Slovenija povečala število mejnih policistov in organizirala mešane policijske patrulje v sestavi dveh ali več policistov s Hrvaško (kasneje tudi z Italijo). Policisti so v okviru svojih nalog opazovali in pregledovali vlake ter druga vozila (tudi v notranjosti države),⁹² javnost pa jih je najbolj poznala po kontrolah iregularnih prehodov meje (ki so jih policiji neredko prijavljali lokalni prebivalci). Policija je takšno aktivnost državljanov na lokalnih obmejnih območjih spodbujala z informativnimi plakati s pozivi prebivalcem, naj migrante prijavijo. Patrulje so s svojim delom aktivne tudi v letu 2024, ko med migranti »prednjačijo državljani Sirije, Afganistana, Maroka in Bangladeša«.⁹³ Poleg začetnega predloga, da se za namene varovanja meje vključijo

89 Slovenska policija, »*Policija - Naloge in pristojnosti slovenske policije v zvezi z ilegalnimi migranti*,« <https://www.policija.si/delovna-podrocja/nadzor-drzavne-meje/naloge-in-pristojnosti-slovenske-policije-v-zvezi-z-ilegalnimi-migranti>, pridobljeno 21. 10. 2022.

90 ANSA, »*Police from various countries at Slovenia-Croatia border*,« 12. 5. 2021, <https://www.infomigrants.net/en/post/32163/police-from-various-countries-at-sloveniacroatia-border>, pridobljeno 11. 9. 2022.

91 »Uredba o ratifikaciji Protokola med Ministrstvom za notranje zadeve Republike Slovenije, Policijo in Ministrstvom za notranje zadeve Republike Hrvaške,« *Uradni list RS*, št. 24/2008, 10. 3. 2008, <https://www.uradni-list.si/glasi-lo-uradni-list-rs/vsebina/2008-02-0031/uredba-o-ratifikaciji-protokola-med-ministrstvom-za-notranje-zadeve-republike-slovenije-policijo-in-ministrstvom-za-notranje-zadeve-republike-hrvaske-ravnateljstvom-policije-o-ustanovitvi-skupnih-delovnih-skupin>.

92 Nadzoru državne meje so se pridružili policisti iz enot, ki so bile z vstopom v schengenski prostor ukinjene. – »Izravnalni ukrepi za večjo varnost v schengnu – informacija z novinarske konference.«

93 Slovenska policija, »*Policija - Sporočilo za javnost*,« 15. 3. 2024, Preprečevanje nedovoljenih migracij, spremenjeno 15. 3. 2024, <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/porocila-za-javnost/porocila-za-javnost-gpue/121287-preprecevanje-nedovoljenih-migracij-v-sodelovanju-s-hrvasko-policijo-na-dolocenih-delih-skupne-meje-poostrili-nadzor>, pridobljeno 22. 3. 2024.

zasebna podjetja za varovanje, ki se ni uresničil,⁹⁴ se je kasneje pojavil tudi predlog, da se mehanizem patrulj vpelje na meji z Avstrijo. Tako so se leta 2024 notranji ministri Slovenije, Hrvaške in Italije »zavzeli za čimprejšnjo vzpostavitev trilateralnih mešanih policijskih patrulj«. ⁹⁵ V širšem kontekstu so bili, tudi zaradi potreb policijskega aparata, udeleženi vojaki slovenske vojske, čeprav v slabih razmerah za delo. Nekaj let pred tem je na področju militarizacije meja kot primer boja »od spodaj« izstopala iniciativa Radia Študent proti militarizaciji.⁹⁶ Šlo je za vložitev pobude za razpis referendum o spremembah Zakona o obrambi, ki naj bi vojski podelil »civilnorepresivna« pooblastila.⁹⁷ Iniciativa, ki je za cilj imela predvsem odpiranje javne razprave, ni izpodbijala prisotnosti vojske na meji, je pa problematizirala izvršna pooblastila vojske nad civilnim prebivalstvom. Vseeno je državni zbor razpis referendum zavrnil. Kasneje je ustavno sodišče potrdilo, da sklep o zavrnitvi razpisa referendum ni v neskladju z ustavo.⁹⁸ Redkeje se je postavljalo vprašanje transparentnosti delovanja oblasti, saj je »delovanje mešanih patrulj temeljilo na analizah tveganja, ki jih opravljajo območne policijske postaje, zadolžene za varovanje državne meje«, same analize pa naj bi bile označene s stopnjo tajnosti. Slovenska policija obenem ne vodi podrobnih kadrovske evidenc: »evidence o številu aktivnih in rezervnih policistov v mešanih patruljah v Sloveniji niso zakonsko določene, zato je tudi slovenska policija vsaj do leta 2023 ni vodila, kot tudi ni vodila evidence o činih in statusih policistov, ki so sodelovali v mešanih patruljah«. Policijske postaje, zadolžene za varovanje državne meje, so sicer opravljale mesečne analize kot podlago za načrtovanje nadaljnjega dela mešanih patrulj, a tudi te so bile vodene pod stopnjo tajnosti. Kljub temu, da uvedba mešanih patrulj, sodeč po medijskem poročanju, ni nujno pomenila uvedbe ponovne mejne kontrole, je Slovenija v skladu z zakonodajo 21. oktobra 2023 uvedla začasni ponovni nadzor na notranji schengenski meji s Hrvaško (in Madžarsko), ki naj bi ostal veljaven do 21. decembra 2024.

(Proti)pravni mehanizmi in administrativne trde meje

Za mejna vprašanja so relevantne tudi pogodbe EU s tretjimi⁹⁹ oziroma neevropskimi državami (Libijo, Marokom, Turčijo). Aktivisti so te pogodbe ostro kritizirali,

94 Paul Dallison, »Slovenia calls in private security to control migrants«, *Politico.eu*, 27. 10. 2015, <https://www.politico.eu/article/slovenia-miro-cerar-calls-in-private-security-to-control-refugees-migrants/>, pridobljeno 17. 9. 2023.

95 Slovenija, Hrvaška in Italija za uvedbo trilateralnih mešanih patrulj - STA, 21. 3. 2024, <https://www.sta.si/3281703/slovenija-hrvaska-in-italija-za-uedbo-trilateralnih-mesanih-patrulj>, pridobljeno 12. 4. 2024.

96 Radio Študent je poleg pobude tudi ekstenzivno poročal o tematiki v oddajah, kot je *Ni še gotovo*, ali poročilih: Jaka Virant, »Popotovanje od Bihača do Črnomlja in nazaj«, *Radio Študent*, 17. 5. 2019, <https://radiostudent.si/politika/kultivator/popotovanje-od-bihaca-do-crnomlja-in-nazaj>.

97 Državni zbor je referendum zavrnil, ustavno sodišče pa je odločilo, da je zakon v skladu z Ustavo. Odklonilno ločeno mnenje sta objavili sodnica dr. Jadranka Sovdat in sodnica dr. Dunja Jadek Pens. – *Odločitev; Ustavno sodišče Republike Slovenije*, <https://www.us-rs.si/odlocitev/US30969?q=zakona+o+obrambi&vv=V15>.

98 Referenduma o dopolnitvi zakona o obrambi ne bo, odločitev ustavnih sodnikov pričakovana - *IUS Info*, 10. 12. 2015, <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/157980>.

99 Srbija je dosegla postopno in delno liberalizacijo vizumskega režima za svoje državljane, ko je prevzela postulate migracijske politike EU. Več Ela Meh, »Evropska migracijska politika«, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 264 (2016): 273, 274.

medtem ko so jih angažirani raziskovalci analitično obravnavali z vidika *eksternalizacije* meje EU.¹⁰⁰ Opozarjali so tudi na okrepljeno uporabo pravnega instituta *izjemnega stanja*, ki v teoriji omogoča državam, da izvajajo hitre in manj nadzorovane spremembe v zakonodaji in praksi. Kot primer prakse protipravnega dejanja v tem kontekstu so pokazali na razglašeno izjemno stanje med pandemijo covid-19, ki je državam omogočalo zadrževanje migrantov v kontejnerjih in zapiranje vanje.¹⁰¹ A že leto dni pred tem so slovensko javnost razburkale novice o drugih protipravnih praksah države.

Kot so pojasnjevali aktivisti, je slovenska policija z uradnim dokumentom omejila prehajanje meje na način, da je izvajala tudi sistematično nezakonito odrekanje pravice do azilnega postopka in protipravne kolektivne izgone. Praksa je imela svoj začetek v maju leta 2018, pravno podlago pa v depeši,¹⁰² ki jo je podpisal tedanji generalni direktor slovenske policije Simon Velički. Dokument je navajal, da morajo policisti v mešanih patroljah slovenske in hrvaške policije migrante vračati na Hrvaško, četudi ti zaprosijo za azilni postopek v Sloveniji.¹⁰³ Čeprav direktiva ni vsebovala ukazov za *neposredno* nezakonito delovanje, so policisti takoj po njeni objavi začeli sistematično zavračanje pravice do azila za večino oseb, ki so v Sloveniji želele poiskati zaščito. Ob tem so po poročilih raziskovalno-aktivističnih skupin policisti začeli izvajati množične izgone na Hrvaško, migrantom pa so odrekli pravice do azilnega postopka. Aktivisti so začetno neskladje zaznali ob pregledu uradnih statistik, ki so pokazale, da so policisti na policijski postaji Črnomelj maja 2018 zaradi nezakonitega prehoda meje prijeli 379 oseb, od katerih jih je 371 (98 odstotkov) izrazilo namero za azil, medtem ko je takoj po uvedbi policijskih navodil namero za azil od prijetih 412 oseb izrazilo le 13 oseb: »od maja do junija se je tako odstotek ljudi, ki so v Črnomlju zaprosili za azil, *zmanjšal z 98 odstotkov na 3 odstotke*«. ¹⁰⁴ Praksa sistematičnega odrekanja pravice do azila ni bila specifična samo za Črnomelj. Enako so delovale tudi druge policijske postaje ob južni meji (PP Metlika, PP Ilirska Bistrica, PP Kočevje in Postaja mejne policije Dragonja). Ob zavrni pravici do azila so policisti osebo obravnavali po sporazumu o ponovnem sprejemu med Slovenijo in Hrvaško iz leta 2006 in na ta način od 9149 ljudi čez mejo izgnali najmanj 4653 oseb; od začetka leta 2018 do konca oktobra 2021 pa je slovenska policija zaradi neregularnega prehoda meje hrvaški policiji uradno izročila 29.043 oseb.

Aktivistične skupine so navodila policijskim patroljam problematizirale tako, naj ob prisotnosti hrvaškega policista slovenski policist prošnjo za azil interpretira, kot da je bila ta izrečena na Hrvaškem, četudi je bila izrečena na teritoriju Slovenije.¹⁰⁵

100 David Scott FitzGerald, *Refuge Beyond Reach: How Rich Democracies Repel Asylum Seekers* (Oxford: Oxford University Press, 2020), doi:10.33134/njmr.342, pridobljeno 7. 3. 2022.

101 Varuh človekovih pravic, »28. Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2022,« Ljubljana, maj 2023, https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP_2022/Letno_porocilo_VC_P_RS_za_leto_2022.pdf, pridobljeno 12. 4. 2023.

102 Kopijo dokumenta hrani avtorica.

103 Hrvaška policija je kasneje zanikala kakršnokoli sodelovanje in poznavanje teh navodil.

104 Infokolpa in Border Violence Monitoring, »Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonih na slovensko-hrvaški meji,« maj 2019, <https://siol.net/media/files/2019-19/porocilo.pdf>, pridobljeno 16. 6. 2023.

105 Jošt Žagar, »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji: od MNZ do policijskih postaj,« *Ogledalo* 2/22, Univerzitetna ustanova ing. Lenarčič Milana (Vrhnika: 2022), 13, <https://push-forward.org/porocilo/pdf-ogledalo-vrtarji-evrope>, pridobljeno 7. 3. 2024.

Težava ni bila le v veliki verjetnosti, da bo hrvaška policija osebo izgnala v Bosno in Hercegovino, temveč tudi v tem, da je ljudi na poti mučila in zlorabljala.¹⁰⁶ Vztrajno poročanje lokalnih aktivističnih skupin je to nasilje spravilo na naslovnice mednarodnih medijev in v poročila organizacij za zaščito človekovih pravic. Pokazali so tudi dokaze, da so hrvaške mejne oblasti te ljudi sistematično pretepale, jim kradle denar in uničevale njihove osebne predmete. Na naslovnica svetovnih medijev so zaokrožile fotografije, ki so prikazovale krvave glave, zlomljene roke, modrice in druge rane¹⁰⁷ ter migrante z narisanimi križi po glavah (z rdečim sprejem, včasih tudi kečapom in majonezo). Svetovno javnost so pretresli tudi posnetki bosih migrantov, ki čepijo na tleh, medtem ko jih uniformirane osebe silijo peti hrvaške domoljubne pesmi. Kopičila so se tudi pričevanja o uporabi električnih palic in paralizatorjev ter streljanju z neposredne bližine z gumijastimi ali lažnimi naboji. Aktivisti so kritizirali sporazum o vračanju med Slovenijo in Hrvaško, ki so ga razumeli kot pretvezo za izvajanje kolektivnih izgonov (v nasprotju z mednarodnim pravom).¹⁰⁸ Sporazum je namreč dopuščal vračanje ljudi brez kakršnegakoli varstva pravic ali pravnih varovalk. Policija je tako lahko preslišala izraženo namero o zaprositvi za azil in uradno dokumentacijo preprosto izpolnila, kot da oseba za azil ni zaprosila. Zato so lahko policisti v skrajšanem postopku, takoj ali v roku 72 ur od prestopa meje, Hrvaški izročali migrante brez izdane odločbe. Oseba v postopku je s tem ostajala brez možnosti pritožbe in ni mogla dostopati do pravne pomoči, kar je pomenilo kršitve ustavne pravice do pritožbe.

Aktivistične iniciative in delovanje »od spodaj«

Kritične akademske razprave in znanstvene raziskave so slovensko južno mejo postavile v center, temo pa so intenzivno spremljali širša javnost, dokumentaristi, umetniki¹⁰⁹ in aktivistične iniciative.¹¹⁰ Drugi del prispevka se globlje posveti ravno tem virom, s poudarkom na poročilih samoorganiziranih skupnosti in pričevanjih ljudi na poti, ki bistveno pojasnijo dodatne vidike (re)materializacije slovenske južne meje. Ena izmed večjih samoniklih aktivističnih skupin v Sloveniji je bila *Protirasistična*

106 Lorenzo Tondo in Daniel Boffey, »Inquiry launched into EU commission's protection of migrants at Croatia border,« *Guardian*, 10. 11. 2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/nov/10/inquiry-launched-into-eu-commissions-protection-of-migrants-at-croatia-border>, pridobljeno 12. 10. 2023.

107 Lorenzo Tondo, »Croatian police accused of 'sickening' assaults on migrants on Balkans trail,« *Guardian*, 21. 10. 2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/oct/21/croatian-police-accused-of-sickening-assaults-on-migrants-on-balkans-trail-bosnia>, pridobljeno 11. 10. 2023.

108 »Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in prevzemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito (BHRIPO)« (podpisan na Brionih 10. 6. 2005, ratificiran 15. 3. 2006), *Uradni list RS*, št. 33/2006, 30. 3. 2006, <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-02-0040?sop=2006-02-0040>.

109 Tako so se pojavile številne razstave, predstave, performansi in festivali, ki so obravnavali tematiko begunstva in begunske krize. Primer gledaliških predstav – *Naše nasilje, vaše nasilje; Gejm; Neki drugi; Skozi oči begunca; razstave – Blut und Boden; Begunec, migrant, človek; Na vrtu (ne)vidnih; Begunci ljudje*.

110 Ana Panić in Simona Ognjanović (ur.), *Devedesete: Rečnik migracija, The Nineties: A Glossary of Migrations* (Beograd: Muzej Jugoslavije, 2019), 22, <https://www.fsk.si/literature/2019%20Devedesete%20-%20rečnik%20migracija.pdf>, pridobljeno 26. 3. 2023.

fronta brez meja. Njeni aktivisti so v svoji analizi takratnega konteksta osvetlili ključne narative, ki so spremljali takrat povečano število migracij. Kritizirali so dejstvo, da so se za opravičevanje situacije »nekateri nevladniki morali vrniti sto ali petdeset, šestdeset let v preteklost: *tudi Slovenci smo bili nekoč begunci, ali smo gostili BiH begunce*«. ¹¹¹ *Fronto* pa je zanimala opredelitev s sodobnega aktualno-političnega položaja, da bi »afirmirali (takratni-današnji) begunski boj«. Aktivisti *Fronte*, oziroma kasneje iniciative *Second Home*, so izkušnje črpali tudi iz preteklega dela z izbrisanimi, prosilci za azil, migrantskimi delavci in ljudmi brez dokumentov. ¹¹²

Fronta je bila prisotna na številnih protirasističnih protestih in na mejnih prehodih Bregana/Obrežje, Harmice/Rigonce v letu 2015. Njeni aktivisti so ob zavračanju ideje »varnosti, ki se napaja v rasizmu in strahu«, ¹¹³ delovali solidarno z migranti ob meji vse do postavitve žice, ko so z njimi izgubili stik. *Fronta*, organizirana prek prakse horizontalnosti, je zbiral pričevanja, ¹¹⁴ se pogajala z udeleženi stranmi, spremljala in poročala o razmerah, navezovala stike z migranti ter skupaj z njimi organizirala skupščine, kjer se je lahko slišal glas vseh. Meja je bila tako utrjena ¹¹⁵ z vojaškimi in tehnološkimi orodji. Njena materializacija pa je bila tudi digitalna, saj so meje postale lukrativno polje tudi za sisteme informacijske tehnologije: Carinski informacijski sistem, Europol, Schengenski informacijski sistem (SIS) ter sistem Eurodac za elektronsko shranjevanje in izmenjavo prstnih odtisov. V nasprotovanju vojaško-tehnološkim praksam so se »od spodaj« organizirali prosilci za azil, migranti, samooorganizirane civilne iniciative, novinarji in lokalni prostovoljci. Iniziative, ki so zrastle iz Protirasistične fronte, so uvedle prakse informiranja, zbiranja zgodb in pričevanj migrantov, opisov mučenja, podatkov o pogrešanih osebah in smrtih na mejah. Takšen primer je projekt *Themigrantfiles.com*, ki je do sredine leta 2016 zabeležil 34.861 mrtvih in pogrešanih. ¹¹⁶ Take zbrane podatke o slovenski južni meji je civilna iniciativa Infokolpa leta 2019 objavila v Poročilu o sistematičnem odrekanju pravic do prošnje za mednarodno zaščito. Solidarnost so izkazale tudi druge formalne in neformalne institucije. V obdobju od leta 2016 je *Časopis za kritiko znanosti* z lokalnimi prebivalci poleg mejnega prehoda v Bistrici ob Sotli soorganiziral festival Defencing. »Defencing« je bila igra besed: *de-* v kontekstu predpone, ki označuje odstranitev; »defending« (angleško za obrambo) ter »fence« (angleško za ograjo). Festival pa ni bil namenjen

111 Aigul Hakimova, Valter Cvijić, Petra Čičić, Sara Pistotnik, Uršula Lipovec Čebon in Nina Kozinc, »Ta prostor je postal naš, skupen prostor. To je zame cilj Fronte«, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264, (2016): 99–118.

112 Sara Pistotnik, Uršula Lipovec Čebon in Nina Kozinc, »Intervju«, *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 101, 102.

113 »Refugees welcome! – poziv na protirasistični pohod - Komunal.org«, 31. 8. 2015, <https://komunal.org/teksti/256-refugees-welcome-poziv-na-protirasisticni-pohod>, pridobljeno 11. 3. 2023.

114 Več v Korsakovas, *Emic Understandings of the 2015 Balkan Route*, 311.

115 W. Walters, »Mapping Schengenland: Denaturalizing the Border«, *Environment and Planning D: Society and Space* 20, št. 5 (2002): 561–80, <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHS498/4.2%20Mapping%20Shengenland.pdf>, pridobljeno 19. 3. 2023.

116 »Events during which someone died trying to reach or stay in Europe«, *Themigrantfiles.com*, spremenjeno 24. 6. 2016, https://docs.google.com/spreadsheets/d/1YNqIzyQfEn4i_be2GGWESnG2Q80E_fLASffsXdCOftl/edit?gid=1085726718&gid=1085726718, pridobljeno 12. 4. 2023.

le aktivistom iz prestolnice, temveč je izražal namen po delovanju »od spodaj« s tem, da je k sodelovanju pozival domačine.¹¹⁷

Civilne organizacije lokalnega značaja pa so zavzemale tudi nasprotno stališče. V letu 2018 se je ob najavi gradnje migrantskega centra v Beli krajini na protestu zbralo okrog 200 ljudi, kjer je eden zanimivejših transparentov opozarjal na enako težavo, kot so jo lokalni obmejni prebivalci poudarjali že leta 2015 in prej – *potrebujemo službe in ceste, ne migrantov*.¹¹⁸ Naslednje leto so se »predstavniki lokalnih skupnosti Jelšane, Podgrad, Kutežovo, Novokračine in Zabiče v občini Ilirska Bistrica organizirali za ustanovitev Civilne iniciative za varovano mejo«, zahtevali so dosledno varovanje državne meje ter se zoperstavili gradnji sprejemno-registracijskih centrov.¹¹⁹ Takšni protesti so se sporadično dogajali tudi kasneje v drugih krajih ob meji s Hrvaško: na Obrežju se je tako leta 2024 zbralo okrog tisoč ljudi v protest proti načrtovanemu azilnemu domu.¹²⁰ V času dolgega poletja migracij so pozornost vzbudile tudi organizirane skupine, znane pod imenom Štajerska varda, ki so v uniformah in z orožjem¹²¹ ter letalom Cessna patrolirale ob južni meji.¹²² Poleg vard so protimigrantski sentiment zbujale tudi različne paravojaške skupine,¹²³ ki so občasno prodrle v širši medijski prostor.

Kolektivni prisilni izgoni in vračanja: »pushbacki« kot meja

Čeprav je izraz nastal prej, ob drugih dogodkih na balkanski poti, je bila v slovenskem prostoru za naslednjo fazo rematerializacije meje ključna praksa »kolektivnih izgonov« iz junija leta 2018,¹²⁴ ob katerih so se vzpostavila sistematična množična vračanja na Hrvaško.¹²⁵ V naslednjih petih letih so prisilni kolektivni izgoni¹²⁶ postali

117 Defencing festival, »Last call for Defencing Festival on the border between Slovenia and Croatia,« *moving-europe.org*, spremenjeno 22. 6. 2016, <https://moving-europe.org/call-out-defencing-festival/>, pridobljeno 12. 2. 2023.

118 »V Metliki dobrih dvesto ljudi protestiralo proti postavitvi migrantskih centrov v Beli krajini,« *STA*, 5. 9. 2018, <https://www.sta.si/2549855/v-metliki-dobrih-dvesto-ljudi-protestiralo-proti-postavitvi-migrantskih-centrov-v-beli-krajini>, pridobljeno 11. 10. 2023.

119 »V Jelšanah ustanovili Civilno iniciativo za varovano mejo - STA,« *Dnevnik*, 19. 3. 2019, <https://www.dnevnik.si/1042879387>, pridobljeno 12. 10. 2023.

120 T. L. Š. in Enisa Brizani, »Na Obrežju proti azilnemu domu protestiralo tisoč ljudi,« *RTV Slovenija*, 16. 3. 2024, <https://www.rtvsl.si/slovenija/na-obrezju-proti-azilnemu-domu-protestiralo-tisoc-ljudi/701806>, pridobljeno 17. 4. 2024.

121 Ti. Š., »Policisti ukrepali proti vardistom: sedmim vardistom zasegli domnevno orožje,« *STA* 23. 11. 2019, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/policisti-podrli-na-tla-in-legitimiralipripadnike-varde.html>, pridobljeno 12. 10. 2023.

122 D. F., »Štajerska varda tudi z vojaškim letalstvom,« *24ur.com*, 18. 9. 2019, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/stajerska-varda-tudi-z-vojaskim-letalstvom.html>, pridobljeno 11. 10. 2023.

123 Bashar Deeb et. al., »Unmasking Europe's Shadow Armies,« *Lighthouse reports*, 6. 10. 2021, <https://www.lighthouse-reports.com/investigation/unmasking-europes-shadow-armies/>, pridobljeno 17. 2. 2022.

124 MNZ, PU Koper, *Poskusno uvajanje postopkov s tujci, ki izrazijo namero prositi za mednarodno zaščito na policijskih postajah – naročilo*, https://push-forward.org/sites/default/files/2020-12/Dokument%20Policije_poskusno%20uvajanje.pdf.

125 Žagar, »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji,« 14.

126 Obenem pa je v 36. členu Zakona o mednarodni zaščiti zapisano, da prosilec za azil »do vložitve prošnje ne sme biti odstranjen iz Republike Slovenije«, medtem ko v 35. členu piše, da se »njegov neregularen prehod meje ne obravnava kot nezakonit prehod državne meje«.

integralen, čeprav neuraden del migracijskega režima.¹²⁷ Prisilni izgoni oziroma prisilna vračanja (angl. *pushback*)¹²⁸ se razlikujejo od postopkov »deportacije«, ki se izvajajo v pravnem okviru, kot tudi od uradnih postopkov »izročitve/sprejema«, temelječih na meddržavnih sporazumih, na način, da gre pri čezmejnih prisilnih izgonih za neuradne postopke vračanja posameznikov ali skupin v drugo državo. Prisilni izgoni oseb, ki so izrazile željo po azilu ali strah pred ponovnim sprejemom v državo, skozi katero so prešle, so nezakoniti. Vseeno je po poročanju aktivistov policija prosilcem za azil rutinsko sporočala, da »v Sloveniji ni azila«, ¹²⁹ jih vračala hrvaški policiji, ta pa jih je pošiljala nazaj v BiH. Svetovno javnost pa je pretresla vest, da je EU namerno »prikrivala« brutalna dejanja hrvaške policije na meji.¹³⁰ Sčasoma so vračanja čez številne meje postala znana kot *verižna vračanja*. Policija je torej ljudi vračala verižno in množično v nasprotju z mednarodnopravno prepovedjo skupinskih izgonov tujcev.¹³¹ Opisi množičnih izgonov, zavračanja pravice do azila, manipulacij s prevajanjem na slovenskih policijskih postajah, izročanj hrvaški policiji, deportacij, preteпов in drugih zlorab,¹³² ki so jih podajali migranti sami v pričevanjih, so dostopni na spletnem portalu *push-forward.org*.

Od leta 2018 do avgusta 2021 je slovenska policija izvedla 28.235 izročitev oziroma »ponovnih sprejemov« na Hrvaško, zaradi česar je Varuh človekovih pravic Republike Slovenije vložil pritožbo na ustavno sodišče.¹³³ Vsi izgoni pa se niso zgodili na meji: državni aparat je s svojim delovanjem mejo »premaknil« tudi v notranjost,¹³⁴ tako da so migrante brez pravne podlage iz Azilnega doma v Ljubljani peljali na policijsko postajo, zatem v Center za tujce v Postojni, nato do mejnega prehoda v Metliki in jih brez uradne odločbe predali hrvaški policiji.¹³⁵ S konsistentnim vračanjem ljudi v BiH je hrvaška policija tam ustvarila t. i. vroče točke, vlogo Slovenije pa bi lahko orisali

127 Lorenzo Tondo, »Revealed: 2,000 refugee deaths linked to illegal EU pushbacks,« *Guardian*, 5. 5. 2021, <https://www.theguardian.com/global-development/2021/may/05/revealed-2000-refugee-deaths-linked-to-eu-pushbacks>, pridobljeno 17. 9. 2023.

128 Border Violence Monitoring, *Black Book of Pushbacks*, 2020, 2022, 7. 12. 2022, <https://borderviolence.eu/black-book-of-pushbacks-2022/>, pridobljeno 18. 1. 2023.

129 Žagar, »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji,« 18.

130 Lorenzo Tondo in Daniel Boffey, »EU 'covered up' Croatia's failure to protect migrants from border brutality,« *Guardian*, 15. 5. 2020, <https://www.theguardian.com/global-development/2020/jun/15/eu-covered-up-croatias-failure-to-protect-migrants-from-border-brutality>.

131 Vsak posameznik mora imeti možnost individualne obravnave zaradi utemeljitve svoje prisotnosti na ozemlju države po členu 4 Protokola 4 ECHR. (op. a.)

132 Infokolpa, »Trinajsto pričevanje. Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonih na slovensko-hrvaški meji,« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 278 (2020): 107, 108.

133 Infokolpa in Border Violence Monitoring, *Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonih na slovensko-hrvaški meji*. Poročilo je nastalo kot del projekta Kampanja ozaveščanja o razmerah na balkanski poti, ki ga je financiral Active Citizen Fund – program Evropskega gospodarskega prostora (EGP) in Norveškega finančnega mehanizma, financiran v 15 državah v Evropi. (op. a.)

134 Leta 2020 je policija vzpostavila novo prakso: namesto v Azilni dom v Ljubljani jih je policija odpeljala v Center za tujce v Postojni, iz katerega so prosilci večkrat protestirali zaradi nečloveških razmer – *Ogledalo* 2/22, Univerzitetna ustanova ing. Lenarčič Milana (Vrhnika: 2022), dostopno na: <https://push-forward.org/porocilo/pdf-ogledalo-vratarji-evrope>, pridobljeno 7. 3. 2024. https://push-forward.org/sites/default/files/2023-12/OGLEDALO_vratarji%20Evrope%281%29.pdf.

135 Žagar, »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji,« 15.

z »namerno slepoto« (ang. *willful blindness*), saj¹³⁶ »ni imela pristojnosti po ugotavljanju, kako z osebo ravna hrvaški policisti« – čeprav so svetovni mediji to dejstvo v času dogajanja že dodobra ilustrirali, aktivistične iniciative pa so primere kršitve mednarodnega prava zabeležile z zbiranjem pričevanj. To razumevanje delovanja slovenske meje so lahko dosegli le na način, da so se odpravili v BiH, kjer »so izgnani migranti ponavadi pristali«, po pričevanja.¹³⁷ Zaradi takšnih bistvenih povezav je prostor slovenske, hrvaške in bosansko-hercegovske meje v tem času, podobno kot koridor iz leta 2015, a po obratni logiki, vnovič deloval kot ena meja. S pomočjo doslednega zbiranja informacij,¹³⁸ analize podatkov, angažiranega prehajanja meje in ohranjanja ključnih stikov je poleg drugih iniciativ in posameznikov tudi lokalna iniciativa Infokolpa¹³⁹ pokazala na nelegalnost početja slovenske države v odnosu do kolektivnih vračanj. Prelomen primer se je zgodil leta 2021, ko je najprej slovensko upravno,¹⁴⁰ nato pa tudi vrhovno sodišče razsodilo v prid kamerunskemu prosilcu za azil.¹⁴¹ Tožnik je bil pripadnik anglofonske manjšine v Kamerunu in je po napadu na svojo skupnost želel poiskati zaščito v Evropi. Kameruncu je bila dvakrat odrečena pravica do prošnje za mednarodno zaščito v letu 2019,¹⁴² ko ga je slovenska policija vrnila Hrvaški (Hrvaška pa v BiH). V pravni dokumentaciji je tako zapisano, da se je 7. avgusta 2019 odpravil

»skupaj s prijateljem iz Kurdistanu iz Velike Kladuše v BiH, prečkal Hrvaško in 16. 8. 2019 prestopil mejo v Slovenijo. V Sloveniji ju je prišla policijska patrulja v bližini kraja Podlog v občini Črnomelj in bila sta odpeljana na policijsko postajo. Tekom postopka je tožnik večkrat izrazil namero, da bi rad zaprosil za azil v Sloveniji, vendar je bila njegova prošnja preslišana. Ko je v postopku na obrazec kot ciljno državo želel zapisati Slovenijo, naj bi mu policist to preprečil. Na njegovo jasno izraženo namero, da bi rad zaprosil za azil, pravi, da je dobil odgovor, da v Sloveniji ni azila. Tožnik je bil nato premeščen na drugo policijsko postajo, kjer je bil nameščen v celico. Po nekaj urah je bil spet premeščen, nato pa so ga skupaj z drugimi osebami odpeljali na avtobus brez policijskih oznak. Odpeljani so bili na mejni prehod, kjer so bili predani hrvaškimi policistom. Ti so ga v kolektivnem izgonu prek zelene meje pregnali v BiH, tožnik pa je bil nato prisiljen pešati 20 km do Velike Kladuše.«¹⁴³

Vrhovno sodišče je v primeru zavrnilo pritožbo Republike Slovenije in potrdilo ugotovitev upravnega sodišča glede nezakonitega ravnanja slovenske policije. S tem

136 *EU migration management: Wilful blindness to evidence of harmful human rights consequences*, Danish Refugee Council. 9. 2. 2023, <https://pro.drc.ngo/resources/news/eu-migration-management-wilful-blindness-to-evidence-of-harmful-human-rights-consequences/>, pridobljeno 12. 5. 2024.

137 Border violence monitoring, *Black Book of Pushbacks*.

138 Žagar, »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji«, 17.

139 Infokolpa je samoorganizirana civilna iniciativa na področju migracij.

140 »UPRS Sodba in sklep I U 1490/2019-92«, *Sodna praksa*, Upravno sodišče, 22. 6. 2020, <https://pisrs.si/sodnaPraksa?idECLI=ECLI:SI:UPRS:2020:IU.1490.2019.92>, pridobljeno 17. 9. 2023.

141 Uroš Škerl Kramberger, »Prelomna sodba: Slovenija mora sprejeti Kamerunca«, *Dnevnik*, 28. 8. 2021, <https://www.dnevnik.si/1042971911>, pridobljeno 17. 9. 2023.

142 »VSRŠ Sklep I Up 128/2020«, *Sodna praksa*, Vrhovno sodišče. 28. 10. 2020, https://www.sodnapraksa.si/?q=*&databse%5BBOVS%5D=SOVS&databse%5BIESP%5D=IESP&databse%5BVDSS%5D=VDSS&databse%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=i%5C%5A1%5C%8Di&id=2015081111441231, pridobljeno 12. 5. 2023.

143 »UPRS Sodba in sklep I U 1686/2020-126«, *Sodna praksa*, Upravno sodišče, 7. 12. 2020, https://www.sodnapraksa.si/?q=1686/2020-126&databse%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=i%5C%5A1%5C%8Di&rowsPerPage=20&page=0&id=2015081111452098, pridobljeno 17. 9. 2023.

je potrdilo, da je bilo v primeru obravnave tožnika kršeno načelo nevračanja in prepovedi kolektivnih izgonov ter da mu je bil nezakonito onemogočen dostop do pravice do azilnega postopka.¹⁴⁴ V prvi sodbi je sodišče ugodilo tožbi in spoznalo kršitev pravice do prepovedi vračanja in kolektivnega izгона ter pravice do mednarodne zaščite iz Listine EU o temeljnih pravicah. Prav tako je Republiki Sloveniji naložilo obveznost, da tožniku omogoči vstop v državo in začetek postopka za mednarodno zaščito. Slovenijo je ob tem spoznalo za odgovorno za stanje oseb po izročitvi na Hrvaško.

K sodni odločitvi je pripomoglo tudi poročilo civilnih iniciativ, ki so opisovale nekatere podrobnosti policijske prakse. Pri eni izmed teh so policisti med postopkom izročitve migrantom nadevali označene zapestnice, osebne predmete migrantov pa so občasno v kuvertah izročali hrvaški policiji, ta pa jih je sistematično uničevala.¹⁴⁵ Nekaj takšnih kuvert in zapestnic je bilo najdenih v goščavju na hrvaško-bosanski meji v bližini Bihaća, njihov pomen so lokalnemu prebivalstvu in obmejnim aktivistom pojasnili sami prosilci za azil.

Telesa kot meja: »Njegovo telo je pošlo z vodo«¹⁴⁶

»Kužna ti je vzhodna meja,
 Kužna ti je zahodna meja,
 Kužna ti je severna meja,
 Tužna ti je južna meja.«

– Ingver in gverilke, 2021¹⁴⁷

Medtem so bili migranti ob pomanjkanju legalnih možnosti prisiljeni izbirati vedno bolj tvegane poti, na katerih je bila meja med življenjem in smrtjo neredko tanka. Ker pa »taktike poskusa prečkanja meja v določeni meri soustvarjajo meje«,¹⁴⁸ sklepni del prispevka obravnava njeno zadnjo rematerializacijo – smrt. Če na praznem zemljevidu označimo vse točke, kjer so zabeležene utopitve migrantov od leta 2015 do danes (poleg utopitev v Kolpi so nekateri ljudje umrli v notranjosti države zaradi gangrene, podhladitve in izčrpanosti), se meja med Slovenijo in Hrvaško izriše tudi, ne

144 »VSRS Sodba I Up 23/2021,« *Sodna praksa*, Vrhovno sodišče, 9. 4. 2021, https://www.sodnapraksa.si/?q=*&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&database%5BVDSS%5D=VDSS&database%5BUPRS%5D=UPRS&submit=i%5C%5A1%5C4%5D8Di&rowsPerPage=20&moreLikeThis=1&id=doc_2015081111448095, pridobljeno 17. 9. 2023.

145 *Croatia: Police brutality in migrant pushback operations must be investigated and sanctioned* – UN Special Rapporteurs, 19 June 2020. Urad visokega komisarja ZN za človekove pravice, ... <https://www.ohchr.org/en/news/2020/06/croatia-police-brutality-migrant-pushback-operations-must-be-investigated-and>.

146 Lucy Papachristou, »Drowning in the Balkans: 'His body went away with the water',« *Aljazeera*, 14. 7. 2021, <https://www.aljazeera.com/features/2021/7/14/his-body-went-away-with-the-water-refugees-drown-in>, pridobljeno 12. 10. 2023.

147 Glasbena skupina *Ingver in gverilke* je v besedilu pesmi *Tužna* povezala vnovično zapiranje meja med pandemijo s smrtmi migrantov na meji. – *Tužna | Ingver in Gverilke*, <https://ingveringverilke.bandcamp.com/track/tu-na>, pridobljeno 17. 9. 2023.

148 Saša Hajzler, Jošt Žagar in Tit Starc, »Svoboda gibanja na balkanski migrantski poti v času pandemije covid-19: fokus: Slovenija,« *Borec: revija za zgodovino, literaturo in antropologijo*, št. 790/792 (2021): 162–81.

da bi bila uradno označena. Takšne smrti migrantov mediji uradno kategorizirajo kot »nesreče«, aktivistične skupine pa odločevalce EU in Slovenije opozarjajo na vprašanje prevzemanja odgovornosti za posledice trdega mejnega režima.

Za mnoge posameznike se od časov, ko je svetovne medije preplavila slika utopljenega otroka Alana Kurdija, do danes ni veliko spremenilo. Reka Kolpa, sicer znana kot poletno kopališče, je za migrante postala predvsem pokopališče. Leta 2018 se je železniški most čez Kolpo pri Rosalnicah vnovič znašel na naslovnica časnikov, ko so iz reke izvlekli truplo Maročana, ki ga je črnomeljska občina pokopala na pokopališču v Vojni vasi, kjer je pokopanih več neidentificiranih ljudi.¹⁴⁹ Republika Slovenija v obdobju pospešenih migracij in smrti na širšem območju balkanske poti ni vzpostavila javno dostopne uradne zbirke podatkov o pogrešanih in mrtvih migrantih. Utopljeni ljudi je neredko težko ali nemogoče identificirati, zato so velikokrat pokopani kot neznane osebe. Veliko trupel ni nikoli najdenih, poleg tega lahko uradne evidence beležijo napačne podatke o kraju smrti (napačna stran meje), zato Slovenija pravih števil o smrtnih na meji nikoli ne bo mogla pokazati. Človeka, ki je utonil v Sloveniji, lahko Kolpa odnese na Hrvaško, takšna smrt pa šteje, kot da se je zgodila čez mejo, pri sosedih. Od tod izhaja, da kakor je tanka meja med življenjem in smrtjo na nevarni poti, tako ostane ob smrti nejasna »prava« meja med Slovenijo in Hrvaško. V slovenski obmejni reki Kolpi je leta 2024 (poluradno) zabeleženih okrog 30 smrtnih žrtev, zato so aktivisti mejo na Kolpi oklicali za »schengenski obrambni jarek«.

Zaključek

Glavna značilnost fizične rematerializacije meje v tem obdobju je izključujoče delovanje do specifične skupine ljudi, medtem ko so se vsi drugi lahko zanesli na njeno odprtost. Ravno takšno delovanje je poleg rasnega in političnega profiliranja migrantov in beguncev med delovanjem balkanskega koridorja pokazal tudi sam schengenski sistem – z vidika »Evropejcev« so bile meje večinoma odprte narave, medtem ko je schengenski prostor za preostali, večji del sveta meje le utrdil, jih militariziral in naredil nevarnejše. Vmesne sive cone so ustvarjali tako državni kot marginalizirani nedržavni akterji, ki so se zavedali njene delne prepustnosti in permeabilnosti, njene neprepustnosti in rigidnosti ter vnovičnega in večplastnega vzpostavljanja. Ne glede na pojmovanje meje – z vidika družbenega ali materialnega konstrukta, kot fizične, politične, trde, militarizirane, digitalne, rasistične ali ekonomske ovire – so različni akterji iskali načine za njeno preseganje. Poleg diskurzivnih in umetniških praks so posamezniki in skupine odpor udeleževali z uporabo pravnih sredstev in s fizično prezenco in delovanjem, ključni temelj upora »od spodaj« pa so postavili sami migranti in begunci s samoorganiziranimi protesti, pričevanji, vztrajanjem in voljo za solidarnostno angažiranje, z njihovimi pričevanji pa so javnost dosegle do takrat nepoznane prakse utrditve meje.

149 Bojan Rajšek, »Maročan utonil v Kolpi«, *Delo*, 21. 5. 2018, <https://www.delo.si/novice/crna-kronika/marocan-utonil-v-kolpi>, pridobljeno 11. 10. 2023.

Obravnavane pravne in administrativne spremembe, zlasti tiste, ki so omogočale sistematična vračanja migrantov brez ustreznega postopka omogočanja pravice do azila, razkrivajo tudi, kako so lokalne slovenske oblasti materializirale politiko evropskega mejnega režima na način, da so upogibale obstoječo zakonodajo z namenom legitimacije kolektivnih izgonov, pojasnijo pa tudi podobno metodo vzpostavitve balkanskega koridorja. Zanimivo je, da je kljub trudu migrantov, novinarjev, aktivistov in raziskovalcev, dejstvo, ki je iniciiralo konkretnejše kritike meje s strani širšega lokalnega prebivalstva, nastopilo šele med pandemijo covida-19 ter ob vstopu Hrvaške v schengensko območje leta 2023. Ob obeh dogodkih se je namreč izkristaliziralo, da je kljub deklarativni odprtosti in vključitvi sosednje države v isti sistem nadzor na mejah pravzaprav ostal. Militarizirane meje delujejo na več ravneh: po eni strani ustvarjajo posebno kategorijo varnostne (mejno-obrambne) panoge, po drugi strani pa povečujejo število smrti in škodo, povzročeno naravi.

Viri in literatura

Audio in video vsebine

- Flajšman, Božidar, Blaž Štangelj in Srečko Muc. *Utrjena linija med Italijo in NDH v Beli Krajini*. Projekt Okupacijske meje, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 14. 3. 2019. <https://www.facebook.com/share/v/ubwYQMWF9DGoLzDv/>.
- Sobočan Ivanovič, Urška in Tomaž Celestina. »Cerar: Umika ograje sem bil vesel, a sem mislil, da temelji na strokovnih ocenah.« *Ob Osmih. Radio Prvi* (Ljubljana) 22. 9. 2023. <https://www.rtvsl.si/slovenija/ob-osmih/cerar-umika-ograje-sem-bil-vesel-a-sem-mislil-da-temelji-na-strokovnih-ocenah/682259>.
- *Tužna | Ingver in gverilke*. <https://ingveringverilke.bandcamp.com/track/tu-na>.
- Virant, Jaka. »Popotovanje od Bihača do Črnomlja in nazaj.« *Kultivator. Radio Študent*, 17. 5. 2019. <https://radiostudent.si/politika/kultivator/popotovanje-od-bihaca-do-crnomlja-in-nazaj>.

Časopisi

- »Bodeča žica ob Kolpi je nož v srce belokranjskega turizma.« *Dolenjski list*, 17. 11. 2015. https://dolenjskilist.svet24.si/2015/11/17/144704/novice/bela_krajina/Bodeca_zica_ob_Kolpi_je_noz_v_srce_belokranjskega_turizma/. Pridobljeno 17. 9. 2023.
- »MZZ: Badinterjeva komisija ni določila meje med Slovenijo in Hrvaško.« *Dnevnik*, 3. 5. 2018. <https://www.dnevnik.si/1042820730>. Pridobljeno 11. 10. 2023.
- »Neverjetno! Novinarji ne smejo do žice, migranti pa lahko.« *Nova24tv.si*, 11. 11. 2015. <https://nova24tv.si/nova24tv-v-zavrcu-zarana-spremlja-postavljanje-ograje/>. Pridobljeno 17. 9. 2023.
- »Slovenija, Hrvaška in Italija za uvedbo trilateralnih mešanih patrolj.« *STA*, 21. 3. 2024. <https://www.sta.si/3281703/slovenija-hrvaska-in-italija-za-vedbo-trilateralnih-mesanih-patruelj>. Pridobljeno 12. 4. 2024.
- »V Metliki dobrih dvesto ljudi protestiralo proti postavitvi migrantskih centrov v Beli krajini.« *STA*, 5. 9. 2018. <https://www.sta.si/2549852/v-metliki-dobrih-dvesto-ljudi-protestiralo-proti-postavitvi-migrantskih-centrov-v-beli-krajini>. Pridobljeno 11. 10. 2023.

- »V Jelšanah ustanovili Civilno iniciativo za varovano mejo.« *Dnevnik*, 19. 3. 2019. <https://www.dnevnik.si/1042879387>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- »Zgodovinski korak Slovenije v schengensko Evropo brez meja.« *Delo*, 21. 12. 2007. <https://old.delo.si/novice/slovenija/zgodovinski-korak-slovenije-v-schengensko-evropo-brez-meja.html>. Pridobljeno 11. 10. 2023.
- Biščak, Jože. »Na meji s HR model žice 'concertina 22': Žica človeka hudo poreže, lahko tudi umre.« *Reporter*, 11. 11. 2015. <https://reporter.si/clanek/slovenija/na-meji-s-hr-model-zice-concertina-22-zica-cloveka-hudo-poreze-lahko-tudi-umre-470798>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Brizani, Enisa in T. L. Š. »Na Obrežju proti azilnemu domu protestiralo tisoč ljudi.« *RTV Slovenija*, 16. 3. 2024. <https://www.rtvsl.si/slovenija/na-obrezju-proti-azilnemu-domu-protestiralo-tisoc-ljudi/701806>. Pridobljeno 17. 4. 2024.
- Bytyci, Fatos. »Refugees tear through police lines at Macedonian border.« *The Washington Post*, 22. 8. 2015. <https://www.washingtonpost.com/world/refugees-tear-through-police-lines-at-macedonian-border/2015/08/22/e480a>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Dallison, Paul. »Slovenia calls in private security to control migrants.« *Politico.eu*, 27. 10. 2015. <https://www.politico.eu/article/slovenia-miro-cerar-calls-in-private-security-to-control-refugees-migrants/>. Pridobljeno 17. 9. 2023.
- Deleja-Hotko, Vera, Ann Esswein, Luisa Izuzuiza, Bartholomäus von Laffert, Daniela Sala in Phevos Simeonidis (Disinfo Collective). »The Frontex Files.« *ZDF Magazin Royale* (Mainz) 5. 2. 2021. <https://frontexfiles.eu/en.html>. Pridobljeno 11. 11. 2023.
- D. F. »Štajerska varda tudi z vojaškim letalstvom.« *24ur.com*, 18. 9. 2019. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/stajerska-varda-tudi-z-vojaskim-letalstvom.html>. Pridobljeno 11. 10. 2023.
- Hladnik-Milharčič, Ervin. »Ogorčeni Belokranjci zaradi žice vložili zahtevo za presojo ustavnosti zakona o nadzoru državne meje.« *Dnevnik*, 12. 12. 2015. <https://www.dnevnik.si/1042726524>. Pridobljeno 14. 4. 2022.
- J.S./V.L. »Ogorčeni prebivalci hrvaške Rupe odstranili del žične ograje, nezadovoljni tudi na Primorskem.« *24ur.com*, 15. 12. 2015. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/ogorceni-prebivalci-hrvaske-rupe-v-nocni-akciji-odstranili-del-slovenske-zicne-ograje.html>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Košir, Darijan. »Kako Zahod obvarovati pred migranti?.« *Delo*, 11. 4. 1992. http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-LE0MMF84/4/index.html#zoom=z. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- mak/mv. »Na slovensko-hrvaški meji ne potrebujemo berlinskega zidu.« *STA*, 21. 11. 2005. <https://www.sta.si/997482/brejc-na-slovensko-hrvaski-meji-ne-potrebujemo-berlinskega-zidu?q=mej,hrv>. Pridobljeno 17. 9. 2023.
- Neubauer, Sarah. »Ograja na meji: vojski pri podiranju "pomagala" tudi narasla Kolpa.« *N1*, 5. 10. 2022. <https://n1info.si/novice/slovenija/ograja-na-meji-vojski-pri-podiranju-pomagala-tudi-narasla-kolpa/>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Papachristou, Lucy. »Drowning in the Balkans: 'His body went away with the water'.« *Aljazeera*, 14. 7. 2021. <https://www.aljazeera.com/features/2021/7/14/his-body-went-away-with-the-water-refugees-drown-in>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Petovar, Gašper. »Rezilna žica na meji s Hrvaško še vsaj 10 let.« *svet24.si*, 13. 4. 2019. <https://svet24.si/clanek/novice/slovenija/5cb070e69a890/rezilna-zica-na-meji-s-hrvasko-se-vsaj-10-let>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Rajšek, Bojan. »Maročan utonil v Kolpi.« *Delo*, 21. 5. 2018. <https://www.delo.si/novice/crna-kronika/marocan-utonil-v-kolpi>. Pridobljeno 11. 10. 2023.
- Rajšek, Bojan. »Rezanja žice ob Kolpi ne obžalujeta.« *Delo*, 12. 9. 2016. <https://old.delo.si/novice/kronika/rezanja-zice-ob-kolpi-ne-obzalujeta.html>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- S.H.H. »Šesta žrtev žice z rezili.« *Zurnal24.si*, 15. 12. 2015. <https://www.zurnal24.si/slovenija/sesta-zrtev-zice-z-rezili-261635>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Škerl Kramberger, Uroš. »Prelomna sodba: Slovenija mora sprejeti Kameranca.« *Dnevnik*, 28. 8. 2021. <https://www.dnevnik.si/1042971911>. Pridobljeno 17. 9. 2023.

- Šuligoj, Boris. »Žica ob Dragonji napoveduje vroče čase.« *Delo*, 11. 12. 2015. <https://old.delo.si/novice/slovenija/zicnata-ograja-tudi-na-dragonji.html>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Ti. Š. »Policisti ukrepali proti vardistom: sedmim vardistom zasegli domnevno orožje.« *24ur.com*, 23. 11. 2019. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/policisti-podrli-na-tla-in-legitimiralipripadnike-varde.html>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Tondo, Lorenzo in Daniel Boffey. »EU 'covered up' Croatia's failure to protect migrants from border brutality.« *Guardian*, 15. 6. 2020. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/jun/15/eu-covered-up-croatias-failure-to-protect-migrants-from-border-brutality>. Pridobljeno 12. 10. 2023.
- Tondo, Lorenzo. »Croatian police accused of 'sickening' assaults on migrants on Balkans trail.« *Guardian*, 21. 10. 2020. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/oct/21/croatian-police-accused-of-sickening-assaults-on-migrants-on-balkans-trail-bosnia>. Pridobljeno 11. 10. 2023.
- Tondo, Lorenzo. »Revealed: 2,000 refugee deaths linked to illegal EU pushbacks.« *Guardian*, 5. 5. 2021. <https://www.theguardian.com/global-development/2021/may/05/revealed-2000-refugee-deaths-linked-to-eu-pushbacks>. Pridobljeno 17. 9. 2023.
- Zabukovec, Mojca. »Industrija migracij: Resnični zaslužkarji trdnjave Evrope.« *Delo*, 7. 11. 2015. <https://old.delo.si/ozadja/industrija-migracij-pravi-zasluzkarji.html>. Pridobljeno 12. 10. 2023.

Literatura

- Akkerman, Mark. *Border Wars. The Arms Dealers Profiting from Europe's Refugee Tragedy*. Transnational Institute, 2016.
- Amin, Samir. *Sodobni imperijalizem Spisi o kapitalizmu, imperializmu in revoluciji*. Založba *cf, 2020.
- Anderson, Malcolm. »The Transformation of Border Controls: A European Precedent?«, V: Andreas, Peter in Timothy Snider (ur.). *The Wall around the West: State Borders and immigration controls in North America and Europe*. Lanham: Rowman and Littlefield, 2000.
- Bajt, Veronika. »The Schengen Border and the Criminalization of Migration in Slovenia.« *Südosteuropa* 67 (2019): 304–27. doi:10.1515/soeu-2019-0024. Pridobljeno 15. 9. 2022.
- Blanc, Emmanuelle. »The EU in Motion through Emotions: Fear and Migration Policy in the Euro-Mediterranean Context.« *Mediterranean Politics*, Oktober (2023): 1–26. <https://doi.org/10.1080/13629395.2023.2265258>.
- Božič, Kristina. »Militarizacija mej in ilegalizacija ljudi.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 236–49.
- Busch, Brigitta in Michal Krzyzanowski. »Inside/Outside the European Union: Enlargement, Migration Policy and the Search for Europe's Identity.« V: Armstrong, Warwick in James Anderson (ur.). *Geopolitics of European Union Enlargement: the Fortress Empire*, 107–24. New York: Routledge, 2007.
- Castan Pinos, Jaume. »Building Fortress Europe? Schengen and the Cases of Ceuta and Melilla.« *International Studies and Philosophy*, Queen's University Belfast. (2009). https://www.researchgate.net/publication/251750668_Building_Fortress_Europe_Schengen_and_the_Cases_of_Ceuta_and_Melilla. Pridobljeno 12. 7. 2023.
- Chossudovsky, Michel. *The Globalization of Poverty and The New World Order*. Global research publishers, 2003.
- Čepič, Zdenko. »Oris nastajanja slovensko-hrvaške meje po drugi svetovni vojni.« V: Čepič, Zdenko, Dušan Nečak in Miroslav Stiplovšek. *Mikužev zbornik*, 201–16. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 1999.
- Deeb, Bashar, Jack Sapoch, Nicole Vögele, Steffen Lüdke, Giorgos Christides, Phevos Simeonidis, Andrea Beer, Srdjan Govedrica, Andrei Popoviciu, Tomas Statius, Peter Keizer, Els van Driel, Jerko Bakotin, Danka Derifaj, Shafagh Laghai, Lamia Sabic in Klaas van Dijken. »Unmasking Europe's Shadow Armies.« *Lighthouse reports*, 6. 10. 2021. <https://www.lighthousereports.com/investigation/unmasking-europes-shadow-armies/>. Pridobljeno 17. 2. 2022.

- den Heijer, Maarten. »Visas and Non-discrimination.« *European Journal of Migration and Law* 20, št. 4 (2018): 470–89. <https://doi.org/10.1163/15718166-12340039>. Pridobljeno 19. 4. 2022.
- Drolc, Aleš, Bogomir Kovač in Silva Mežnarić. *Migracije, globalizacija, Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003. https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_eu_monitor_migracije.pdf. Pridobljeno 17. 5. 2023.
- El-Shaarawi, Nadia in Maple Razsa. »Movements upon Movements: Refugee and Activist Struggles to Open the Balkan Route to Europe.« *History and Anthropology* 30/1 (2019): 91–112.
- FitzGerald, David Scott. *Refuge Beyond Reach: How Rich Democracies Repel Asylum Seekers*. Oxford: Oxford University Press, 2020. doi:10.33134/njmr.342. Pridobljeno 7. 3. 2022.
- Gombač, Jure. »Ogromno delo, uspešno, vzorno! Upravljanje« mej v Sloveniji v času povečanega prihoda migrantov 2015/2016.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 72–83. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-CCMB01U6>. Pridobljeno 8. 3. 2022.
- Gülzau, Fabian. »A 'New Normal' for the Schengen Area. When, Where and Why Member States Reintroduce Temporary Border Controls?« *Journal of Borderlands Studies* 38, št. 5 (2021): 785–803. <https://doi.org/10.1080/08865655.2021.1996260>. Pridobljeno 15. 4. 2022.
- Hajzler, Saša, Jošt Žagar in Tit Starc. »Svoboda gibanja na balkanski migrantski poti v času pandemije covid-19: fokus: Slovenija.« *Borec: revija za zgodovino, literaturo in antropologijo*, št. 790/792, (2021): 162–81.
- Hakimova, Aigul, Valter Cvijić, Petra Čičić, Sara Pistotnik, Uršula Lipovec Čebren in Nina Kozinc. »Ta prostor je postal naš, skupen prostor. To je zame cilj Fronte.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264, (2016): 99–118. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FSN01PGG>. Pridobljeno 27. 8. 2021.
- Hamersak, Marijana in Iva Pleše. »Confined in Movement. The Croatian Section of the Balkan Refugee Corridor.« V: Bužinkić, Emina in Marijana Hamersak (ur.). *Formation and Disintegration of the Balkan Refugee Corridor: Camps Routes and Borders in the Croatian Context*. Institut za etnološke in folkloristične raziskave Zagreb, Center za mirovne študije Zagreb, Fakulteta za politično znanost Univerze v Zagrebu - Center za etničnost, državljanstvo in migracije, bordermonitoring.eu – München, 2017.
- Hassan, Ali in Linn Biorklund. »The journey to dreamland never ends. A refugee's journey from Somalia to Sweden.« *Refugee Survey Quarterly* 35/2 (2016): 116–36. Pridobljeno 24. 5. 2022, <https://www.jstor.org/stable/48503284>.
- Infokolpa. »Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonov na slovensko-hrvaški meji.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 278. (2020): 81–13. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-61KFGRE4/b26908db-53c7-4934-b51f-621cf10ea866/PDF>. Pridobljeno 11. 3. 2022.
- Jones, Chris, Romain Lannelau, Yasha Maccanico et. al. *Access denied: Secrecy and the externalisation of EU migration control*, Heinrich-Böll-Stiftung European Union. December, 2022. <http://www.statewatch.org/media/3781/secrecy-and-externalisation-of-migration-control.pdf>. Pridobljeno 15. 2. 2023.
- Kogovšek Šalamon, Neža. »'Humanitarni' koridor: Stanje izjeme v času globalnih migracij.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 61–71. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QZMVJOFD/408ca0c7-fbc8-4250-af0c-f9c05f576e94/PDF>. Pridobljeno 27. 4. 2022.
- Korsakovas, Justas. *Emic Understandings of the 2015 Balkan Route in Slovenia: magistrsko delo*. European Regional Masters Programme – ERMA, Global Campus South East Europe, 2020.
- Ladić, Maja in Katarina Vučko. »Slovenia's Response to Increased Arrivals of Refugees: We Don't Want Them, But We Also Don't Understand Why They Don't Want To Stay.« V: Ladić, Maja, Katarina Vučko, Marc-Antoine Frébutte, Neža Kogovšek Šalamon, Veronika Bajt, Mojca Pajnik, Vlasta Jalušič in Lana Zdravković. *Razor-wired: reflections on migration movements through Slovenia in 2015*. Ljubljana: Peace Institute, 2016.

- Lunaček Brumen, Sarah in Ela Meh. »'Vzpon in padec' koridorja.« *Časopis za kritiko znanosti domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264, (2016): 21–45.
- Mau, Steffan, Fabian Gulzau, Lene Laube in Natascha Zaun. »The global mobility divide: How visa policies have evolved over time.« *Journal of Ethnic and Migration Studies* 41, št. 8 (2015): 1192–1213. <https://doi.org/10.1080/08865655.2021.1996260>. Pridobljeno 15. 4. 2022.
- Meh, Ela. »Evropska migracijska politika.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 44, št. 264 (2016): 273, 274.
- Mozetič, Polona. »Multipliciranje meje: meja, ki izginja in nadzor, ki se povečuje.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 238 (2009): 119–32.
- Pajnik, Mojca, Petra Lesjak-Tušek in Marta Gregorčič. *Prebežniki, kdo ste?*. Inštitut za sodobne družbene in politične študije, Mirovni Inštitut, 2001. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XSOV0T5D/28505c74-c05c-4657-ba2e-1cbb21456a22/PDF>. Pridobljeno 18. 4. 2022.
- Panić, Ana in Simona Ognjanović (ur.) *Devedesete: Rečnik migracija, The Nineties: A Glossary of Migrations*, Beograd: Muzej Jugoslavije (2019). <https://www.fsk.si/literature/2019%20Devedesete%20-%20recnik%20migracija.pdf>. Pridobljeno 26. 3. 2023.
- Pomerance, Michla. »The Badinter Commission: The Use and Misuse of the International Court of Justice' s Jurisprudence.« *Michigan Journal of International Law* 20 (1998). <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol20/iss1/2>. Pridobljeno 17. 4. 2023.
- Radan, Peter. »Post-Secession International Borders: A Critical Analysis of the Opinions of the Badinter Arbitration Commission.« *Melbourne University Law Review*, 24. št. 1 (2000): 50-76. <https://www8.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/MULR/2000/3.html>. Pridobljeno 12. 5. 2023
- Razac, Oliver. *Politična zgodovina bodeče žice*. Ljubljana: Maska, 2016.
- Snyder, Timothy. »Conclusion: The Wall around the West.« V: Andreas, Peter in Timothy Snyder (ur.) *The Wall around the West: State Borders and immigration controls in North America and Europe*. Lanham: Rowman and Littlefield, 2000.
- Tamše, Danijela. »O prečkanju meja.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 278 (2020). <https://ckz.si/docs/publications/journals/278/278-005-008.pdf>. Pridobljeno 14. 4. 2023.
- Tamše, Danijela. »Uvodnik.« *Mejni režimi*. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*. Ljubljana, 2020.
- Vaughan-Williams, Nick. »Biopolitical Borders.« V: *Europe's Border Crisis: Biopolitical Security and Beyond*. Oxford 2015. Oxford Academic, 19 november, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198747024.003.0002>. Pridobljeno 10. 10. 2023.
- Walters, William. »Mapping Schengenland: Denaturalizing the Border. *Environment and Planning D: Society and Space* 20, št. 5 (2002): 561–80. <https://doi.org/10.1068/d274t>. Pridobljeno 19. 3. 2023.
- Zajc, Marko. »Administrative Legacy and the River Mura Border Dispute between Slovenia and Croatia.« *Südosteuropa Journal of Politics and Society* 67 št. 3 (2019): 369–92. doi:10.1515/soeu-2019-0027. Pridobljeno 15. 7. 2023.
- Zajc, Marko. »The Border Monster Refuses to Die.« *Südosteuropa. Journal of Politics and Society* 66, št. 1 (2018): 119–30. <https://doi.org/10.1515/soeu-2018-0007>. Pridobljeno 9. 3. 2022.
- Zavratnik Zimic, Simona. »Etika skrbi v migracijskih politikah, Trg dela vs. trg človekovih pravic.« *Teorija in praksa* 40, št. 6 (2003): 1143–54. <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20036zavratnikzimic.PDF>. Pridobljeno 12. 5. 2022.
- Zavratnik Zimic, Simona. »Perspektiva konstruiranja schengenske 'e-meje': Slovenija.« V: Milohnič, Aldo (ur.) *Evropski vratarji. Migracijske politike v vzhodni Evropi*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 2001, 67–81. https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2014/08/MI_politike_evropski_vratarji.pdf. Pridobljeno 13. 4. 2022
- Zorn, Jelka in Uršula Lipovec Čebon. »Evropski mejni režim: tihotapljenje ljudi in paradoks kriminalizacije solidarnosti.« *Dve domovini*, št. 53 (2021): 81–98. doi:10.3986/dd.2021.1.06. Pridobljeno 12. 4. 2023.

- Zorn, Jelka. »Ritualizacija in normalizacija policijskega nasilja nad prebežniki.« *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, št. 213/214 (2003): 125–159. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-UE4E1QBN>. Pridobljeno 20. 4. 2022.
- Žagar, Jošt. »Kolektivni izgoni na slovensko-hrvaški meji: od MNZ do policijskih postaj.« V: *Ogledalo. Časopis projekta UDESIN*, št. 2. Univerzitetna ustanova ing. Lenarčič Milana, Verd II, Vrhnika, 2022.
- Žagar, Ž. Igor, Marjeta Doupona Horvat in Jef Verschuere. *The Rhetoric of Refugee Policies in Slovenia*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2001. http://media-watch.mirovni-institut.si/eng/the_pragmatics_of_legitimation.pdf. Pridobljeno 19. 4. 2023.

Spletni viri

- Amnesty International. »Slovenija naj vlak s 1800 begunci takoj spusti čez mejo iz Hrvaške.« *amnesty.si*. Spremenjeno 18. 10. 2015. <https://www.amnesty.si/vlak-z-begunci>. Pridobljeno 22. 3. 2023.
- ANSA. »Police from various countries at Slovenia-Croatia border.« *infomigrants.net*. Spremenjeno 12. 5. 2021. <https://www.infomigrants.net/en/post/32163/police-from-various-countries-at-sloveniacroatia-border>. Pridobljeno 11. 9. 2022.
- Border Violence Monitoring. *Black Book of Pushbacks*, 2020, 2022. Objavljeno 7. 12. 2022. <https://borderviolence.eu/black-book-of-pushbacks-2022/>. Pridobljeno 18. 1. 2023.
- Buxton, Nick in Mark Akkerman. *The Rise of Border Imperialism*. Transnational Institute. 2018.
- Danish Refugee Council. »EU migration management: Wilful blindness to evidence of harmful human rights consequences.« *pro.drc.ngo*. Spremenjeno 9. 2. 2023. <https://pro.drc.ngo/resources/news/eu-migration-management-wilful-blindness-to-evidence-of-harmful-human-rights-consequences/>. Pridobljeno 12. 5. 2024.
- Defencing festival. »Last call for Defencing Festival on the border between Slovenia and Croatia.« *moving-europe.org*. Spremenjeno 22. 6. 2016. <https://moving-europe.org/call-out-defencing-festival/>. Pridobljeno 12. 2. 2023.
- European Council. *Declaration on combating terrorism*. *consilium.europa.eu*. Bruselj. Objavljeno 25. 3. 2004. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf. Pridobljeno 15. 5. 2023.
- Events during which someone died trying to reach or stay in Europe. *Themigrantfiles.com*. Spremenjeno 24. 6. 2016. https://docs.google.com/spreadsheets/d/1YNqIzyQfEn4i_be2GGWESnG2Q80E_fLASfsXdCOftI/edit?gid=1085726718#gid=1085726718. Pridobljeno 12. 4. 2023.
- Infokolpa in Border Violence Monitoring. »Poročilo o nezakonitih kolektivnih izgonih n Sloven-sko-Hrvaški meji.« *push-forward.org*. Objavljeno maj 2019. https://push-forward.org/sites/default/files/2019-08/scaled_Poro%C4%8Dilo_o_nezakonitih_kolektivnih_izgonih_na_slovensko_hrva%C5%A1ki_meji%281%29.pdf. Pridobljeno: 16. 6. 2023.
- Inštitut za etnologijo in folkloristiko, Hrvaška znanstvena fundacija. »The European Irregularized Migration Regime at the Periphery of the EU: od etnografije do ključnih besed (ERIM)« IP 2019-04-6642. Spremenjeno 9. 9. 2024. <https://www.google.com/maps/d/u/0/viewer?mid=1l oCgbvNrKMHYRPZdlifDaPlvkj50Ld&hl=en&ll=45.479326341819966%2C15.255736190720762&z=12>. Pridobljeno 15. 9. 2023.
- IUS Info. »V Zagrebu dogovor o skupnem ukrepanju policij držav na balkanski poti.« *iusinfo.si*. Spremenjeno 18. 2. 2016. <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/novica/2/162835>. Pridobljeno 22. 4. 2021.
- Journalismfund Europe. »The Migrant Files.« *journalismfund.eu*. Spremenjeno 18. 6. 2015. <https://www.journalismfund.eu/migrants-files-follow-money>. Pridobljeno 17. 6. 2022.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija. *Naloge in pristojnosti slovenske policije v zvezi z ilegalnimi migranti*. <https://www.policija.si/delovna-podrocja/nadzor-drzavne-meje/naloge-in-pristojnosti-slovenske-policije-v-zvezi-z-ilegalnimi-migranti>. Pridobljeno 21. 10. 2022.

- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija. *Nedovoljene migracije na območju Republike Slovenije*. Statistični podatki. Pridobljeno 28. 3. 2023.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija. *Obravnava oseb v skladu z veljavno evropsko zakonodajo, bilateralnimi sporazumi, zakonom o tujcih in zakonom o mednarodni zaščiti – Postopkovnik*. https://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/meja/migracije/Obravnava_tujcev_postopkovnik.pdf. Pridobljeno 11. 11. 2022.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija. *Preprečevanje nedovoljenih migracij. V sodelovanju s hrvaško policijo na določenih delih skupne meje poostri nadzor*. Sporočilo za javnost. Spremenjeno 15. 3. 2024. <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/121287-preprecevanje-nedovoljenih-migracij-v-sodelovanju-s-hrvasko-policijo-na-dolocenih-delih-skupne-meje-poostri-nadzor>. Pridobljeno 22. 3. 2024.
- Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije. Slovenska policija. *Slovenski policijski helikopter posnel hrvaške policiste, ki migrante usmerjajo v Slovenijo čez zeleno mejo*. Sporočilo za javnost. Objavljeno 22. 10. 2015. <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/80233-slovenski-policijski-helikopter-posnel-hrvaske-policiste-ki-migrante-usmerjajo-v-slovenijo-cez-zeleno-mejo-tudi-cez-sotlo-oktober-2015>. Pridobljeno 30. 10. 2019.
- Mirovni Inštitut. »Second report from refugee camp Brežice.« mirovni-institut.si. Spremenjeno 30. 10. 2015. <https://www.mirovni-institut.si/en/report-from-refugee-camp-brevice/>. Pridobljeno 18. 9. 2021.
- Pedagoški Inštitut, Inštitut za slovensko izseljstvo in migracije ZRC SAZU, Mirovni inštitut. *Kako misliti begunsko krizo*. Spremenjeno 16. 1. 2016. <https://www.youtube.com/watch?v=0BcQtCWqBSM>. Pridobljeno 19. 9. 2021.
- *Proti militarizaciji in ograji, izjava prvopodpisanih pobudnikov za vložitev zahteve za razpis referendum proti militarizaciji*. Objavljeno 16. 11. 2015. <https://protimilitarizaciji.wordpress.com/2015/11/16/proti-militarizaciji-in-ograj-izjava-prvopodpisanih-pobudnikov-za-vlozitev-zahteve-za-razpis-referenduma/>. Pridobljeno 13. 4. 2023.
- Protirasistična fronta brez meja. »Refugees welcome! - poziv na protirasistični pohod.« komunal.org. Spremenjeno 31. 8. 2015. <https://komunal.org/teksti/256-refugees-welcome-poziv-na-proti-rasistichni-pohod>. Pridobljeno 11. 3. 2023.
- Solana, Javier. *A Secure Europe In A Better World* (varnostni strateški dokument Evropskega Sveta). Objavljeno 20. 6. 2003. https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/76255.pdf. Pridobljeno 14. 4. 2023.
- Statewatch. »Access to EU documents: Calling the agencies to account.« statewatch.org. Objavljeno 30. 3. 2014. <http://www.statewatch.org/projects/access-to-eu-documents-calling-the-agencies-to-account/>. Pridobljeno 19. 9. 2023.
- Urad Vlade RS za komuniciranje. *Slovenski koraki do Schengna*. <http://www.arhiv.evropa.ukom.gov.si/si/vstop-v-schengen/slovenski-koraki-do-schengna/index.html>. Pridobljeno 23. 2. 2023.
- Varuh človekovih pravic. 28. *Letno poročilo Varuha človekovih pravic republike slovenije za leto 2022*. Ljubljana, maj 2023. https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP_2022/Letno_porocilo_VC_P_RS_za_leto_2022.pdf. Pridobljeno 12. 4. 2023.
- WWF Adria. »Bodeča žica vzdolž slovensko-hrvaške meje predstavlja veliko grožnjo za naravno okolje in žival.« wwfadria.org. Objavljeno: 18. December 2015. <https://www.wwfadria.org/sl/?258711/ivali-v-regiji-se-prvi-sreujejo-s-lovekimi-mejami>. Pridobljeno 12. 4. 2023.

Zakonodaja

- »Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o izročitvi in prevzemu oseb, katerih vstop ali prebivanje je nezakonito (BHRIPO)« (podpisan na Brionih 10. 6. 2005, ratificiran 15. 3. 2006). *Uradni list RS*, št. 33/2006, 30. 3. 2006. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-02-0040?sop=2006-02-0040>.

- »UPRS Sodba in sklep I U 1490/2019-92, Upravno sodišče, 22. 6. 2020.« *Sodna praksa*. <https://pisrs.si/sodnaPraksa?idECLI=ECLI:SI:UPRS:2020:I.U.1490.2019.92>.
- »UPRS Sodba in sklep I U 1686/2020-126, Upravno sodišče, 07. 12. 2020.« *Sodna praksa*. [https://www.sodnapraksa.si/?q=1686/2020-126&database\[UPRS\]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&rowsPerPage=20&page=0&id=2015081111452098](https://www.sodnapraksa.si/?q=1686/2020-126&database[UPRS]=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&rowsPerPage=20&page=0&id=2015081111452098).
- »Uredba (EU) 2016/399 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016, UL L 77, 23. 3. 2016, p. 1–52.« *Zakonik o schengenskih mejah*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0399>.
- »Uredba (EU) št. 604/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta. 26. 6. 2013 – O vzpostavitvi meril in mehanizmov za določitev države članice, odgovorne za obravnavanje prošnje za mednarodno zaščito, ki jo v eni od držav članic vložijo državljani tretje države ali oseba brez državljanstva.« *Uradni list Evropske unije*, 29. 6. 2013. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604>.
- »Uredba o ratifikaciji Protokola med Ministrstvom za notranje zadeve Republike Slovenije, Policijo in Ministrstvom za notranje zadeve Republike Hrvaške, Ravnateljstvom policije, o ustanovitvi skupnih delovnih skupin, Uradni list RS št. 24/2008 z dne 10. 3. 2008.« *Sodna praksa*. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2008-02-0031/uredba-o-ratifikaciji-protokola-med-ministrstvom-za-notranje-zadeve-republike-slovenije-policijo-in-ministrstvom-za-notranje-zadeve-republike-hrvaske-ravnateljstvo-policije-o-ustanovitvi-skupnih-delovnih-skupin>.
- »VSRS Sklep I Up 128/2020, Vrhovno sodišče, 28. 10. 2020.« *Sodna praksa*. https://www.sodna-praksa.si/?q=I%20Up%20128/2020&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&rowsPerPage=20&page=0&id=2015081111441231.
- »VSRS Sodba I Up 23/2021, Vrhovno sodišče, 09. 4. 2021.« *Sodna praksa*. [https://www.sodna-praksa.si/printPdf.php?q=Prepoved%20kolektivnih%20izgonov&database\[SOVS\]=SOVS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&id=2015081111448095&rowsPerPage=20](https://www.sodna-praksa.si/printPdf.php?q=Prepoved%20kolektivnih%20izgonov&database[SOVS]=SOVS&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&id=2015081111448095&rowsPerPage=20).
- »Zakon o nadzoru državne meje (ZNDM-2-UPB1).« *Uradni list RS*, št. 35/10, 22. 6. 2007. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4610>.
- »Zakon o obrambi (Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo in 95/15) (ZObr), 1., 2. in 3. odst. 37. a čl.« *Uradni list RS*, št. 42/2016 in OdlUS XXI, 25 | 12. 5. 2016. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO532>.
- »Zakon o tujcih (ZTuj-2).« *Uradni list RS*, št. 91/21, 15. 6. 2011. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5761>.
- European Parliament, Legislative Train 06. 2024 1. »EU-Turkey statement & Action plan« Foreign Affairs - AFET (2024). <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>.
- U-I-28/16-28, *Odklonilno ločeno mnenje sodnice dr. Jadranke Sovdat, in dr. Dunja Jadek Penssa*, 2. 6. 2016. <https://www.iusinfo.si/download/razno/u-i-269-12.-odklonilno.lm.dr.jadek.pensa.pdf>.
- Urad visokega komisarja ZN za človekove pravice. *Croatia: Police brutality in migrant pushback operations must be investigated and sanctioned. UN Special Rapporteurs*, 19. 6. 2020. <https://www.ohchr.org/en/news/2020/06/croatia-police-brutality-migrant-pushback-operations-must-be-investigated-and>.

Saša Hajzler

BARBED WIRE AND THE RIVER KOLPA: INTERSECTIONS OF HISTORY AND MODERNITY

SUMMARY

The article explores the transformation of Slovenia's modern southern border, focusing on how this border has rematerialised in the face of the crucial changes in the European border regime. Its primary goal is to provide a more comprehensive insight into the modern Slovenian-Croatian border with a focus on the river Kolpa and carry out an analysis to define the rematerialisation phases. By exploring the empirical fragments from a comprehensive set of sources, it sheds light on the interactions of these fragments in the area of Slovenia's southern border through time, revealing new ways in which the border has rematerialised, i.e. through various interactions with nature. From the perspective of the (re)materialisations related to migration, the article reveals the complexities and broader dynamics of contemporary border practices, strongly characterised by the historical processes and political decisions at a level exceeding the national framework. To ensure a better understanding of borders and migration, the article examines the legislation and provides a brief overview of the historical challenges that Slovenia's southern border has faced since the Slovenian independence. It also presents the policies of the actors "from below" since 2015 as equally relevant to national and supranational politics. These actors are often excluded from historiographical treatments because they are repeatedly marginalised in terms of their influence on the political developments of which they are an intrinsic part. Access to their experiences and perceptions is possible through oral history methods, participatory or participant observation methods, and through reading "upstream" sources. The work of the actors from below in the form of crucial local and activist ideas, practices, and positions takes a special place in the article. The article thus comprehensively elaborates on the roles of Slovenia's southern border as an instrument of global class divisions, regional political cohesion, a space of technological innovation and economic gains, as well as an instrument of repression and an area of activist agency. It also explains the multi-layered background of the resistance and protests by migrants and civil initiatives through insights into human rights violations and the inhumanity of the official procedures. It also provides a powerful insight into the political nature of the issues often perceived as security questions or humanitarian issues.